

tio viarum suarum, antequam quidquam faceret à principio.... Nondam erant abyssi, et ego iam concepta eram.... antè colles ego parturiebam.

Prov. c. 50, v. 4 : Quis ascendit in celum atque descendit? quis continuat spiritum in manibus suis? quis colligavit aquas quasi in vestimento? quis suscitavit omnes terminos terræ? quod nomen est ejus, et quod nomen filii ejus, si nōs?

Sap. 2, v. 12 et seq.: Dixerunt cogitantes apud se non recēt.... Circumvenientiam Justum, quoniam iniustus est nobis.... Pronuntiū sciantem Dei habens, et Filiū Dei se nominans.... gloriatur patrem se habere Deum.... Si est verus Filius Dei, suscepit eum.

Isa. c. 43, v. 8 : Rorate, ecclī, desuper, et nubes pluit Justum; apriatā terra, et germet Salvatorem, et iustitia oritur sicut: ego Dominus creavi eum.

Osee. c. 11, v. 1 : Ex Egyp̄o vocari Filiū meum. Mich. c. 5, v. 2 : Et tu, Bethlehem Ephrā, perverteris in militiis Iuda; et te mīhi egredierūt qui sit dominator in Israel: et egressus ejus ab initio, à diebus aterritatis.

Math. c. 5, v. 17, et c. 47, v. 5 : Et ecce vox de cœlis dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et Marc. c. 1, v. 11, et Luc. c. 3, v. 32, et Joan. c. 4, v. 54.

Math. c. 4, v. 5, 6 : Et accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.... Si Filius Dei es, mitte te deorsum. Et Luc. c. 4, v. 5, 9.

Math. c. 8, v. 29 : Et ecce clamaverunt dicens: Quid nobis et tibi, Jesu, Fili Dei? Et Marc. c. 5, v. 7, et Luc. c. 8, v. 28.

Math. c. 10, v. 52 : Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego cum coram Patre meo, qui in cœlis est; qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et eum coram Patre meo, qui in cœlis est. Et Luc. c. 9, v. 26, et Apoc. c. 3, v. 5.

Math. c. 11, v. 22 et seq.: In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater Domine ecclī et terror, qui abscondisti haec a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Iū, Pater, quoniam sic fuit pietatum ante te. Omnia mīhi tradita sunt a Patre meo, et nemo nisi Filius, nisi Pater, neque Patrem quis nosit, nisi Filius, et cui voluerit Filius reuelare. Et Luc. c. 10, v. 21 et seq., et Joan. c. 3, v. 34, et c. 15, v. 5, et c. 47, v. 1, 2.

Math. c. 12, v. 50 : Quicunque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, et soror, et mater est.

Math. c. 14, v. 53 : Qui autem in navicula erat, venerunt, et adoraverunt eum dicentes: Verē Filius Dei es.

Math. c. 16, v. 15 et seq.: Dicit illis Jesus: Vos autem, quoniam me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit: Tu es Christus, Filius Dei vivi. Respondens autem Jesus dixit ei: Beatus es, Simon Barjona; quia caro et sanguis non revelavisti tibi, sed Pater meus qui in cœlis est. Et Joan. c. 6, v. 69.

Math. c. 26, v. 65, 64 : Jesus autem tacebat, et princi-  
pēs Sacerdotum ait ei: Adjuro te per Deum vobis, ut

dicas nobis, si tu es Christus, Filius Dei. Dicit illi Jesus: Tu dicas.

Math. c. 27, v. 30 et seq.: Pratereunte autem blasphemabant eum.... dicentes:.... Si Filius Dei es, descendede de cruce.... Dixit enim: quia Filius Dei sum.

Math. c. 27, v. 54 : Centurio autem, et qui cum eo erant custodientes Iesum, viso terra motu, et his quae flebant, timuerunt valde, dicentes: Verē Filius Dei ejus, si nōs?

Similia apud reliquos novi Testamenti Scriptores per se quisque passim reperi potest, quae brevitatis studio pretermittimus.

Tertullianus adversus Praxeam, cap. 24, sic disserit: Nobis omnes Scriptura, et veteres Christum Dī, et novum Filiū Dei præfauimus. Hac Judorum fermentum sa-  
piunt, qui in veteri Testamento predictum quidem fa-  
tetur esse Christum, Filiū vero Dī futurum pre-  
significasse illo modo vetus Testamentum negabunt.

Origenes contra Celsum, lib. 4, ait: Iudæus vero hand-  
quām sācē fatetur Prophetam aliquem dicens: veni-  
turum Filiū Dei. Quod enim dicens, hoc est, venturum  
nem⁹ Christum Dī. Et sācē in dispensationibus querant  
statu nōis de Filiō, quasi nullus sit hujusmodi vel  
at Prophētis predictus. Alter Iulianus vīsum est,  
qui non semel verbum Dei, prīmogenitum ipsius Fi-  
liū appellat. Atqui proximè ostenduntur Verba Dei  
Hebreos Messiam interpretari. Unde sequitur justa  
Hebreos Messiam esse Filiū Dei. Adeo illustrēt  
psalmus secundus, v. 7: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te; et alterum illam  
psalmū cœntosimo uno, v. 1, 5: Dixit Iacobus Dei  
mino meo: Sede a dextris meis; quibus et Filiū Dei  
esse Messiam, et diuinā natura consuntur significatur. Sic Apollinēs (si sacra līct profanis misere) ad  
extrām Jovis sedere canit Callimachus, quid Jovis  
esset filius. Itaque cūm istis ad dignitatem suam asse-  
ndent uteretur Christus, in Math. c. 22, v. 46: Nemo  
poterat ei responderē verbum: neque unus fuit quisquam  
ex illis dñe eum amplius interrogare. Subdit Psaltes: Ex  
uter ante Luciferū genuit te; quod itēdē ut superē  
ad Messiam Hebreos docētissimi referunt, ut supra declaravimus. Notabilis quoque est ad rem no-  
stram accommodata prisorum Iudgementū observatio,  
qui ex his septagesimi primi Psalmi verbis: Anū sol-  
lem permanet nomen ejus; ubi hebreaca habent, יְהוָה שֶׁמֶן וְאַתָּה שֶׁמֶן, fixerunt יְהוָה unum esse ex Messia no-  
minibus. Sic Thalnud in libro Schedrin, capite ultime, sic Berossus Rabbi R. Mosis Idarsani, sic Echa  
Rabbathi, sic Midrasch Thehillin, sic R. Selomō in  
Michæam. Atqui יְהוָה sit à radice יְהוָה, que dictio filium  
sonat; ut יְהוָה idem sit ac לְוִוֵּה, in filium adscitum.  
Quamobrem ex ipsorum sententiā Messian antē orēm  
conditum vocabatur יְהוָה, hoc est, לְוִוֵּה. Cujus autem  
filius esse vel dei potuit? non sutoris corté quām Dei  
Nam quod sic dictum voluit, tūcū, sive ortu dabit  
mortuis, ut habeat Berossus Rabba, fructū sunt, cūm  
יְהוָה sit in niphah, et habeat significationem passi-  
quemadmodum optimè docet R. David Kimchi in Mi-

chol. Hac observatio Rabbinica est, hoc est, frigida et insula; verū prætermitti non debuit, ut intelligat lector credisse illos Messiam fore Filium Dei. Quid quid de Messia dictum hoc fatetur Hebrezi, quod existat in Psalmo octogesimo octavo: Ipsi invocabit me: Pater meus es tu, Deus meus, et susceptor salvi-  
mea; et ego primogenitum ponam illum excelsum pro  
regibus terræ; ut aperte docetur in Yehel Schemoni Rabbah. Cavillantur Iudei pro more suo, et Mes-  
simā Dei filium dici censem, quod cum sic amaturos  
sit Deus, ut pater filium suum amare solet, hoc est,  
Deum Messie patrem fore amore, non natura; quemad-  
modum Israhel filius Dei primogenitus appellatur  
propterēa dixisse: Filius meus es tu; non: Filius  
mīhi es tu; quod dixisset utique, si natura patrī fuisse.  
Hoc leges in Midrasch Thehillin. Ergo affectu et  
amore, non natura, Jacobi filius erat Iudas, quem sie  
compellat patrī moriens: Ad predam, filii mi, יְהוָה  
ascendi, non יְהוָה; amore item filius Davidis Absalom,  
quem mortuum desiderat impatiens pater sic af-  
fabatur: Absalom, fili mi, fili mi, Absalom; יְהוָה, non  
יְהוָה.

### CAPUT XXXIII.

IESU DISCIPULI, FILI DEI.

Sap. c. 5, v. 5 et seq.: Hi sunt quos habuimus cōquando in deris, et in similitudinē improperiis. Nos in-  
sensiti vitam illorum astimabamus insinuā, et finem  
illorum sine honore: ecce quoniam computati sunt inter  
filios Dī, et inter sanctos sūt illorum est.

Ecclesiasticus c. 4, v. 10 et seq.: In iudicando esti pupilli  
misericordia ut pater, et pro viro matris illorum; et eris tu  
velut filius Altissimi obediens, et misericordia tui magis  
quām mater.

Isa. c. 4, v. 2, 4: Audite, ecclī, et auribus percipe,  
terra, quoniam Dominus locutus est: Filios entri-  
vi, et exaltavi; ipsi autem spreverunt me.... Vae geni-  
peccatī, populo gravi iniūtiā, semini nequam, fi-  
lii scleratī.

Isa. c. 63, v. 16 : Tu enim pater noster, et Abra-  
ham nescivis nos, et Israel ignoravist nos; tu Domi-  
ne, pater noster, redemptor noster, et secundo nomen  
tuum.

Isa. c. 61, v. 8 : Et nunc, Domine, pater noster es tu;  
nosq̄ futuri.

Jer. c. 5, v. 19 : Ego autem dixi: Quoniam ponam  
te in filios, et tribuāt tibi terram desiderabiliem,  
hereditatem præclarāt ex exercitu gentium? Et dixi:  
Pater tecabis me, et post me ingredi nos cessabitis.

Osee. c. 1, v. 10 : Et erit numerus filiorum Israel,  
quasi arena maris, quae sine mensurā est, et non numer-  
abatur; et erit in loco ubi diceret eis: Non populū mens  
vos; diceret eis: Filiū Dei viventis.

Math. c. 5, v. 16, 44 et seq.: Sic luceat lux vestra  
coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glori-  
ficiant patrem vestrum qui in cœlis est.... Orate pro  
persequentiū et calumniantiū vos, ut vici filii Patri  
vestri qui in cœlis est..... Este ergo vos perfecti sicut

et Pater vester celestis perfectus est. Et Matth. c. 6, v.  
1, 4, 6, 14, 15, 18, 26, 52; et c. 7, v. 11; et c. 10,  
20, 29; Luc. c. 11, v. 13; et c. 12, v. 50, 52; Joan.  
c. 8, v. 38.

Math. c. 6, v. 9 : Sic ergo vos orbitis: Pater no-  
ster, qui es in celis, sanctificetur nomen tuum. Et Marc.  
c. 11, v. 25, 26; Luc. c. 11, v. 2 et seq.

Math. c. 25, v. 9 : Et patrem nolite vocare vo-  
cibus super terram; unus est enim Pater vester, qui in  
celis est.

Joan. c. 4, v. 12 : Quotquot autem receperunt  
eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui  
dāni in nomine ejus; qui non ex sanguinis, neque ex  
voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo  
nati sunt.

Joan. c. 20, v. 17 : Dicit ei Jesus:.... Ascendo ad  
Patrem meum et Patrem vestrum.

Rom. c. 1, v. 17 : Gratiā vobis et pax a Deo Patre  
nostro et Domino Iesu Christo. Et 1 Cor. c. 1, v. 5, et  
2 Cor. c. 1, v. 2, et Ephes. c. 1, v. 2, et Phil. c. 1, v.  
2, et c. 4, v. 20, et Col. c. 1, v. 5, et 1 Thess. c. 1, v.  
3, c. 5, c. 1, v. 11, 15, et 2 Thess. c. 1, v. 2, et  
c. 2, v. 15, et Phil. c. 5.

Rom. c. 8, v. 14 et seq.: Quicunq̄ enim Spiritu  
Dī aguntur, ilū sunt filii Dī. Non enim acceptis spi-  
ritus servitius iterum in timore, sed acceptis spiritum  
adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba, Pater.  
Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro,  
quod sumus filii Dī; si autem filii, et heredes, herodes  
quidē Dī; coheredes autem Christi.... Nam expō-  
statō creatura, revelationē filiorum Dī expectat;  
vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed pro-  
pter eum qui subiecti eam in spē; quia et ipsa creatura  
liberatōr a servitute, in libertatem filiorum Dī.... ipsi  
intrā nos gemitis, adoptionem filiorum Dī expectat;  
redemptionē corporis nostri.... Nam quos pro-  
scīt, et predestinat̄ conformes fieri imaginis filii sui,  
ut sit ipso primogenitus in multis fratribus.

Rom. c. 9, v. 6, 7, 8, 25, 26 : Non enim omnes qui  
ex Israel sunt, ilū sunt Israelitæ; neque qui semen sunt  
Abrahā, omnes filii: sed in Iose vocabuntur tibi semen;  
id est, non qui filii carnis, tū filii Dī; sed qui filii  
sunt quoniam astimantur in seminē.... Sicut in  
Osee dicit: « Vocabo non plebem meam plebem meam,  
et non dilectam, dilectum; et non misericordiam con-  
secutam, misericordiam consecutam; » et erit in loco  
ubi dicitur est ēis: « Non pleb̄ mea vos, tū ibi vocabu-  
lū filii Dī vobis.

Gal. c. 3, v. 26 : Omnes enim filii Dī estis per fidem  
quae est in Christo Iesu.

Gal. c. 4, v. 4 et seq.: At ubi venit plenitudo  
temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere,  
factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redi-  
merent, ut adoptionem filiorum reciperemus. Quoniam  
autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda  
vestra, clamatē: Abba, Pater. Itaque jam non est  
servus, sed filius. Quid si filius, et heres per Deum....  
nos autem, fratres, secundum Isaac promissionis filii  
sumus.

Eph. c. 1, v. 5 : Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum.

Phil. c. 2, v. 15 : Ut sitis sine querela, simplices filii Dei.

1 Joan. c. 5, v. 4 et seq. : Vide qualem charitatem dedit nobis Pater, ut filii Dei nominemur et simus.... Charissimi, nunc filii Dei sumus.... Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non fecit; quoniam semini ipsius in eo manet, et non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. In hoc manifesti sunt filii Dei, et filii dominabili.

1 Joan. c. 4, v. 4, 7 : Vos ex Deo estis, filioleti.... Et omnis qui diligit, ex Deo natus est, et cognoscit Deum.

1 Joan. c. 5, v. 1, 4, 18 : Omnis qui credit quoniam Jesus est Christus, ex Deo natus est.... Quoniam omnis quod natus est ex Deo, vincit mundum.... Scimus quoniam omnis qui natus est ex Deo non peccat, sed generatio Dei conservat eum.

#### CAPUT XXIV.

##### JESUS PRIMOCENTUS.

Psalm. c. 88, v. 28 : Et ego primogenitum ponam illum, excelsum per regium terrae.

Ecccl. c. 24, v. 5 : Ego (Sapiencia) ex ore Altissimi prodixi, primogenitus ante omnem creaturam.

Zach. c. 12, v. 10 : Et effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem, spiritum gratiae et precum; et aspiciant ad me quem confixerint, et plangent eum planctu quasi super unigenitum; et dolent super eum, tunc saliet sicut cervus clamans, et aperta erit lingua mutorum.

Isa. c. 40, v. 3 et seq. : Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.... Dic canticibus Iuda: Ecce Deus uestor, ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, et brachium eius dominabitur; ecce merces ejus cum eo, et opus illius coram illa. Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo lenobit, factus ipse portabit. Quis mensura est pugnillo agnos, et calos palmariorum? Quis appetit tribus digitis mollem terrae, et liberabit in ponderis montes et colles in securitate? Quis adiutiv spiritum Domini? aut quis consilarius ejus fuit, et ostendit illi?

Isa. c. 45, v. 14, 15 : Haec dicit Dominus: Labor Aegypti, et negoziatio Aethiopiar, et Sabaoth viri sublimis ad te transibunt, et tu eris; post te ambulabunt, vincit mundus perget, et te adorabunt, teque deprecantur. Tantum tu in est Deus, et non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator.

Isa. c. 48, v. 12 et seq. : Audi me, Jacob et Israel, quem ego voco: Ego ipse, ego primus, et ego non sis. Manna mea mensa est colos, ego vocabo eos, et stabunt simul... Accedit ad me, et audire hoc: Non à principio in abscondito locutus sum; ex tempore antequam fieret, ibi eram; et nunc Dominus Deus misit me, et Spiritus ejus.

Isa. c. 51, v. 16 : Posui verba mea in ore tuo, et in umbra manis meae protexi te, ut plantes colos, et fundes terram, et dicatis ad Sion: Populus meus es tu.

Jerem. c. 25, v. 3, 6 : Ecce dies venient, dicit Dominus, et suscitabo David germin justum, et regnabit rex, et sapient erit, et faciet iudicium et iustitiam in terra. In diebus illis salvabitur Iuda, et Israel habitabit confidenter; et hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus iustus noster. Et Jerem. c. 55, v. 1, 16.

Barne. c. 5, v. 30, et seq. : Hic est Deus noster, et non astemebitur alius adversus eum. Hic adiunxit omnem clavis disciplina, et tradidit illam Jacob puer suo, et Israel dilecto suo. Post habe in terris visus est, et cum hominibus conversatus.

Hab. c. 5, v. 58 : Ego autem in Domino gaudebo, et exultabo in Deo Iesu meo.

#### CAPUT XXV.

##### JESUS DEUS.

Gen. c. 19, v. 24 : Iginit Dominus pluit super Sodoma et Gomorrham sulphur et ignem à Domino de cœlo.

Psalm. c. 44, v. 7, 8 : Sedes tua, Deus, in seculum seculi; virga directionis, virga regni tui. Diluxisti iustitiam, et odisti iniuriam: propterea unxit te, Deus, Deus tuus, olio letitiae pro consolatore tuis.

Psalm. 109, v. 1 et seq. : Dicisti Dominus Dominum meo: Sede a dextris meis... Ex utero autem luciferum genu te.

Isa. c. 7, v. 14 : Propter hoc dabit Dominus ipse

vobis signum: Ecce Virgo concepit, et pariet Filium; et vocabitur nomen ejus Emmanuel.

Isa. c. 9, v. 6 : Parvulus natus est nobis, et filius dominus est nobis, et facies est principatus super humerum ejus; et vocabitur nomen ejus Admirabilis, Consueturus, Deus, Fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis.

Isa. c. 25, v. 8 et seq. : Precipitob mortem in sempiternum, et anferet Dominus Deus lacrymam ab omni facie, et approbrium populi sui anferet de universa terra, quia Dominus locus est. Et dicit in die illa: Ecce Deus noster iste, expectavimus eum, et salvavimus nos; iste Dominus, sustinuimus eum, exultabimus et letabimur in solutari ejus.

Isa. c. 35, v. 8 et seq. : Deus ipse veniet, et salvabit vos. Tunc aperient oculi cœorum, et aures surdorum patibunt; tunc saliet sicut cervus cœnantes, et aperta erit lingua mutorum.

Isa. c. 40, v. 3 et seq. : Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.... Dic canticibus Iuda: Ecce Deus uestor, ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, et brachium eius dominabitur; ecce merces ejus cum eo, et opus illius coram illa. Sicut pastor gregem suum pascet, in brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo lenobit, factus ipse portabit. Quis mensura est pugnillo agnos, et calos palmariorum? Quis appetit tribus digitis mollem terrae, et liberabit in ponderis montes et colles in securitate? Quis adiutiv spiritum Domini? aut quis consilarius ejus fuit, et ostendit illi?

Isa. c. 43, v. 14, 15 : Haec dicit Dominus: Labor

Aegypti, et negoziatio Aethiopiar, et Sabaoth viri sublimis ad te transibunt, et tu eris; post te ambulabunt, vincit mundus perget, et te adorabunt, teque deprecantur. Tantum tu in est Deus, et non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator.

Zach. c. 2, v. 8 et seq. : Hoc dicit Dominus exercituum: Post gloriam misit me ad gentes, que spoliaverunt vos; qui enim tetigerit vos, tangit pupillum oculi mei; quia ecce ego levo manum meam super eos, et erunt praedie his qui servabant sibi; et cognoscetis quia Dominus exercituum misit me. Lauda, et latere, filia Sion, quia ecce ego venio, et habitabo in medio tui, dit Dominus. Et applicabunt gentes multas ad Dominum in die illa, et erunt mili in populum, et habitabo in medio tui; et scies quia Dominus exercituum misit me ad te.

Zach. c. 12, v. 19 : Et effundam super dominum David et super habitatores Jerusalem spiritum gratiae et precum; et aspiciant ad me quem confixerint, et plangent eum planctu quasi super unigenitum; et dolent super eum, ut doleri solet in morte primogeniti.

Malah. c. 3, v. 1 : Ecce ego mitto Angelum meum, et preparabit viam ante faciem meam: et statim veniet ad templum suum Dominator quem vos queritis, et Angelus testamenti quem vos vultis.

Matth. c. 5, v. 3 : Hic est enim (Johannes) qui dictus est per Isaiaum Prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini; rectas facite solemitas ejus. Et Marc. c. 1, v. 2 et seq., et Luc. c. 1, v. 76.

Joan. c. 1, v. 4 : In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum.

Joan. c. 5, v. 18 : Propterea ergo magis querebant eum Iudei interpres: quia non solam solvebat subiectum, sed et Patrem suum dicebat Deum, apud eum se faciens Deo.

Joan. c. 10, v. 50 et seq. : Ego et Pater unus sumus... Responderunt ei Iudei... Tu homo canis, facis talipes Deum, Respondit ei Jesus... Quem Pater sanctificavit, et misit in mundum, vos dicitis: Quia blasphemas, quia dixi: Filius Dei sum.

Joan. c. 14, v. 1 et seq. : Creditis in Deum, et in me credite... Si cognoscis me, et in Patrem meum utique cognoscis, et amando cognoscis eum, et vidistis eum. Dicit ei Philippus: Domine, ostenda nobis Patrem, et suffici nobis. Dicit ei Jesus: Tantum tempore vobiscum sum, et non cognoscis me? Philippe, qui videt me, videt et Patrem.

Joan. c. 16, v. 15 : Omnia quecumque habet Pater, mea sunt. Et Joan. c. 17, v. 10.

Joan. c. 20, v. 27, 28 : Deinde dicit Thomas: Infer digitum tuum hic, et vide manus meas, et affer manus tuam, et mitte in latum meum, et noli esse incredulus, sed fidelis. Respondit Thomas, et dixit ei: Dominus meus, et Deus meus.

Act. c. 20, v. 28 : Attendebo vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos, regore Ecclesie Dei, quam acquisivit sanguine suo.

Rom. c. 9, v. 5 : Ex quibus est Christus secundum carnem qui est super omnia Deus benedictus in secula.

Rom. c. 14, v. 10, 11 : Omnes enim stabimus ante tribunal Christi; scriptum est enim: I: Vivo ego, dicit Dominus, quoniam mili flectetur omne genu, et omnis lingua confitebitur Deo.

1 Cor. c. 10, v. 9 : Neque tentemus Christum, sicut quidam eorum (patrum nostrorum, Num. c. 21, v. 5) tentaverunt, et à serpentibus perierunt.

Gal. c. 1, v. 1, 11, 12 : Paulus Apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Iesum Christum, et Deum Patrem.... Notum enim vobis facio, fratres, Evangelium quod evangelizatum est à me, quia non est secundum hominem; neque enim ab homine accepit illud, neque didic, sed per revelationem Iesu Christi.

Philipp. c. 2, v. 5, 6 : Hoc enim sentire in eolis, quod et in Christo Iesu, qui cum in formâ Dei esset, non rapuum arbitratu est esse se aqualem Deo.

Col. c. 1, v. 15 et seq. : Qui est imago Dei invisibilis, primogenitus omnis creatura; quoniam in ipso condita sunt universa in exitu et in terra, visibilitate et invisibilitate, sive Throni, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates; omnia per ipsum et in ipso creata sunt, et ipse est omnes, et omnia in ipso constant.

Hebr. c. 1, v. 2 et seq. : Novissime dicit iste locutus est nobis in Filio, quem constituit heredem universorum, per quem fecit et seculam.... Ad Filium autem: I: Thronus tuus, Deus, in seculum secuti, virga equitatis, virga regis tui. Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem; propriez auxilii te, Deus, Deus tuus, oleo exultationis præ participibus tuis. El: Tu in principio, Domine, terram fundasti, et opera manum tuarum es sunt caeli; ipsi peribant, tu autem permanes, et omnes et vestimentum veteras, et velut amictum mutabis eos, et mutundas. Tu autem idem ipse es, et anima tua non deficiens.

1 Joan. c. 5, v. 7 : Tres sunt qui testimonium dant in celo: Pater, Verbum, et Spiritus sanctus; et hi tres unum sunt.

1 Joan. c. 5, v. 20 : Scimus quoniam Filius Dei venit, et dedit nobis sensum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero filio ejus. Hic est verus Deus, et vita eterna.

Apol. c. 1, v. 7, 8 : Ecce venit (Jesus Christus) cum rubinis, et videbit eum omnis oculus, et qui eum perpigerunt, et plangent se super eum omnes tribus terrarum; etiam, amen. Ego sum Alpha et Omega, principium et finis, dicit Dominus Deus, qui est, et qui erat, et qui videtur esse, omnipotens.

Apoc. c. 4, v. 8 : Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus omnipotens, qui erat, et qui est, et qui venit.

Nisi hic refere instituo quecumque adversus horum temporum Samostenes à recentioribus theologis feliciter disputata sunt. Nihil magis ea militi repetere consilium est, quae supra disseminatas, cum ea ferre vaticinia, quibus contextum est hoc caput, Christi praenuntia esse probremus; nec ea referre, que: i Kimchio et Lipmanno sunt opposita, ut præcious quasdam ex aliatis hoc capite predicationibus Christo Jesu detraherent, cum solitis responsibus jam ab aliis excepta sint. Propriam duntaxat paucula quasdam, que ad hanc Parallelismi nostri partem illistrandum pertinent, in qua Christi Jesu divinitatem ex utriusque Testimenti consensu asserimus. Ac pri-

mūm adversa splendidum illud ex nono Isaiae capite vaticinum, in quo futurum preannuntiatur, ut parvulus ille, quem Messiam esse suprā declaravimus, appellatur Deus; et adversus alium ex Prophete ejusdem septimo capite, in quo predictur futurum ut Filius ille ex Virgine nascendus, quem et Messiam esse evicimus, vocatur Emmanuel, hoc est, nobiscum Deus; opponunt Iudei, eorumque gregalis Bodini in opero de Rerum subl. Arcan. lib. 3., vocem δέντρον nihil aliud squalē, κύανην fortē, robustam, et potenter, propter quae principibus interdum et optimatibus aptari. Cuius exceptionis levitatem vel ipsa Isaiae verba manifestō appetunt: *Et vocabut nomen ejus Admirabilis, Consilarius, Deus fortis, rex fortis, si δέντρον forte significat, quid attinet vocem δέντρον subjici, cui idem inest intellectus?* Scio Aquilam et Symmachum versisse τρεπόμενος, Theodotionem τρεπόμενος, διάνοιας, qui obtundit Grotius, cūm verba haec: δέντρον λαζανίον, sic vertenda autem: *Consultator Dei fortis, ali interpretum omnium auctoritate desecans, qui reddit: Consilarius, Deus fortis, Septuaginta, σύμμονος, οὐδὲ τρεπόμενος, θεοφόρος, Aquila, σύμμονος, τρεπόμενος, διάνοιας, Theodotion, τρεπόμενος, διάνοιας, Symmachus, πενθερός, τρεπόμενος, διάνοιας, Deinde yocem hanc γέννησι usupare conseruerunt Scriptores sacri, in eam qui usurpare conseruerunt Scriptores sacri, in eam qui usurparunt, non qui petunt nec unum sicut periferi posse locum, in quo eum obninet sensum, quem hic ipsi Grotius affingit. Promptius itaque nobis est interpretatione hanc respicie, quād Grotio nobis eam approbare.*

4° Postremum Zacharia testimonium ē duodecimo capite, v. 10, fallacis Iudeorum adulteratum est: nam pro eo quid Hebrei codices habent, δέντρον, et ap̄cident ad me, legunt, δέντρον, ad eum, nimurum ne idem sit, qui effundit spiritum gratiae, et qui confixus est; sive ne Deus sit qui in cruce actus est, Jesus nemp̄ Dominus noster. Dei quippe solus est spiritus gratiae largiri. Verum falsitatem evincunt septuaginta Senei qui vertunt, καὶ ἐπέδηπον τρεπόμενος, et ap̄cident me; quos sequuntur Syrus et Arabs. Joanthan ben Uziel: *Et rogabunt de am̄ me.* Nec corrumpit Uzielden causari possunt, cūm se scripsisse eum fateatur R. Selomoh Jarchi. Eandem sequuntur locionem Thalmudistē in libro Sucah; eadem R. Moses Hadarim in Beresith Rabba, et Aben Ezra. Cum ergo fraudem hanc non aliam ob causam committentes esse Iudeos liquidum sit, quād ne divinitatem ejus cogenerant agnoscere, qui fuerat confixus, quemque Messiam esse confitebantur, ut inferius suo loco probabit, patefacta hac fraude et revicta, consequens est, vel Iudeorum iudicio, Deum esse Messianum qui confixus est, et magno planctu comploratus. Præterea eti⁹ legendum concedamus, δέντρο, edem reddit sententia, cūm prima persona, si relativum sequatur, per tertiam scđp in his libris exprimatur, ut verē a Grotio observatum est. Sequentia id ostendit: *Et plangent γέννησι, super eum, hoc est, super me.*

5° Prisci porro Hebrei recentioribus candidiores, Messie divinitatem in veteri Testamento clarissimis consignata monumentis perspicerunt. Alii jam ante nos Rabbinorum collegunt testimonia, quibus Messianum futurum Deum et hominem prædicarunt, atque

isto: *Et Admirabilis, Consilarius, Deus fortis, vocabit eum Patrem futuri seculi, Principem pacis; vel illo: Et Admirabilis, Consilarius, vocabit eum Deum fortē, Patrem futuri seculi, Principem pacis; aut hoc denique, Et Admirabilis vocabit cum Consiliarum, Deum fortē, Patrem futuri seculi, Principem pacis.* Quam igitur gratis nobis dant interpretationem, gratia possimus repudiare. Verumtamen sine fide jussoribus tantum nobis non arrogamus. Ergo septuaginta Senei verteunt τρεπόμενος, vocat: Aquila, εἰδόν, vocatus est, iuxta Eusebium; nam iuxta Procopium verit̄ τρεπόμενος, vocavit; iuxta alios, τρεπόμενος Symmachus τρεπόμενος, vocabitur.

5° Legitimum præterea propheticē hujus sensum obtundit Grotius, cūm verba haec: δέντρον λαζανίον, sic vertenda autem: *Consultator Dei fortis, ali interpretum omnium auctoritate desecans, qui reddit: Consilarius, Deus fortis, Septuaginta, σύμμονος, οὐδὲ τρεπόμενος, θεοφόρος, Aquila, σύμμονος, τρεπόμενος, διάνοιας, Theodotion, τρεπόμενος, διάνοιας, Symmachus, πενθερός, τρεπόμενος, διάνοιας, Deinde yocem hanc γέννησι usupare conseruerunt Scriptores sacri, in eam qui usurparunt, non qui petunt nec unum sicut periferi posse locum, in quo eum obninet sensum, quem hic ipsi Grotius affingit. Promptius itaque nobis est interpretatione hanc respicie, quād Grotio nobis eam approbare.*

6° Postremum Zacharia testimonium ē duodecimo capite, v. 10, fallacis Iudeorum adulteratum est: nam pro eo quid Hebrei codices habent, δέντρον, et ap̄cident ad me, legunt, δέντρον, ad eum, nimurum ne idem sit, qui effundit spiritum gratiae, et qui confixus est; sive ne Deus sit qui in cruce actus est, Jesus nemp̄ Dominus noster. Dei quippe solus est spiritus gratiae largiri. Verum falsitatem evincunt septuaginta Senei qui vertunt, καὶ ἐπέδηπον τρεπόμενος, et ap̄cident me; quos sequuntur Syrus et Arabs. Joanthan ben Uziel: *Et rogabunt de am̄ me.* Nec corrumpit Uzielden causari possunt, cūm se scripsisse eum fateatur R. Selomoh Jarchi. Eandem sequuntur locionem Thalmudistē in libro Sucah; eadem R. Moses Hadarim in Beresith Rabba, et Aben Ezra. Cum ergo fraudem hanc non aliam ob causam committentes esse Iudeos liquidum sit, quād ne divinitatem ejus cogenerant agnoscere, qui fuerat confixus, quemque Messiam esse confitebantur, ut inferius suo loco probabit, patefacta hac fraude et revicta, consequens est, vel Iudeorum iudicio, Deum esse Messianum qui confixus est, et magno planctu comploratus. Præterea eti⁹ legendum concedamus, δέντρο, edem reddit sententia, cūm prima persona, si relativum sequatur, per tertiam scđp in his libris exprimatur, ut verē a Grotio observatum est. Sequentia id ostendit: *Et plangent γέννησι, super eum, hoc est, super me.*

se Deum facere ausus sit. Desino in testimonio ex Epistola 97, lib. 10, Plinii ad Trajanum, in quo prius Christianos solitos fuisse affirmat *carmen Christo*, quasi Deus, dicere secum invicem. Tertullianus Epistole hujus auctoritate in Christianorum defensionem utens, sic ista Plini redit: *Nihil aliud se de sacris eorum compreseris, quam contra antelucanos;* ad canendum Christo ut Deo. Sic enim legendum esse indicant Plini verba: non ut vulgo, Christo ut Deo. Quod jam ante observavit Scaliger in Animadversoriis ad Eusebium, a quo sic exponit Tertulliani locus, Χριστὸς οὐ Θεός ἀλλοτριός, Hieronymus interpres ipsius utitur Tertulliani verbis: *Ad canendum Christo ut Deo.* Hoc ipsum alias dictiōibus, at non alio sensu tradidit Eusebius Chronicus in quibusdam et Historie locis: *τὸς Χριστὸς διάνοιαν λαζανίον, Christum sic tanquam Deum, hymnis concelebrare;* adē constans erat vel primavis illis Christiane religionis initii opinio, Christum à Christians Deum haberi. Alibi etiam Eusebius (Hist. 1. 5, c. 28) ex vetustis quibusdam Commentariis docet Justinum, Miltiadem, Tatianum, Clementem, Ireneum, Melitonem aliquęe complures Christo divinitatem tribuisse; tunc subiect, jam inde à primis Ecclesia temporibus Christians Christo ut Deo carmina ecclisiis: *Quot autem Psalmi et Oda fratrum, ab initio à fidelibus scripta, Verbum Dei Christum ut Deum predican.*

## CAPUT XXVI.

## JESUS HOMO.

Gen. c. 5, v. 13: *Inimicis ponam inter te et mulierem, semen tuum et semen illius.*

2 Reg. c. 7, v. 4, 5, 12: *Ecce sermo Domini ad Nathan dicens: Vade, et loquere ad seruum meum David... Can completi fuerit dies tui, et dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, et firmabo regnum ejus.*

Isa. c. 7, v. 14: *Ecce Virgo concipiet, et pariet filium; et vocabit nomen ejus Emmanuel.*

Isa. c. 9, v. 6: *Parens natus est nobis, et filius datum est nobis.*

Isa. c. 43, v. 8: *Rorate, colti, desper, et nubes pluant justum; operabitur terra, et germinet Salvatorem.*

Isa. c. 52, v. 14, et c. 53, v. 2, 3: *Sicut obstupuit super te multi, sic ingloriosi erit inter viros aspectus ejus, et forma ejus inter filios hominum.... Vidimus eum, et non erat aspectus, et desideravimus eum, despectum et novissimum virorum, virum dolorum, et scientem infirmitatem.*

Jeron. c. 31, v. 22: *Creaturam dominus noster super terram: fons circundabit virum.*

Bon. c. 7, v. 15: *Aspicilebam ergo in visione noctis, et ecce cum nubibus eis quasi filius hominis veniebat, et usque ad Antiquum dierum pervenit.*

Dan. c. 9, v. 26: *Post hebdomades sexaginta duas occidetur Christus.*

Matth. c. 1, v. 25: *Percepit filium suum primogenitum, et vocavit nomen ejus Iesum.*

Matth. c. 4, v. 2 : *Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus, postea esurit.* Et Luke c. 4, v. 2.

Matth. c. 8, v. 20 : *Filius hominis non habet, ubi capit reclinari.* Et Matth. c. 9, v. 6 ; et sic passim appellatur in novo Testamento.

Matth. c. 12, v. 46 : *Aduic eo loquente ac turbas, ecce mater ejus, et fratres stabant foris, quarentes loqui ei.* Dicit autem ei quidam : *Ecce mater tua, et fratres tui foris stant querentes.* Et Marc. c. 5, v. 31 et seq. Et Luke c. 8, v. 19 et seq.

Matth. c. 21, v. 18 : *Mane autem revertentes (Jesus) in civitatem esurit.* Et Marc. c. 11, v. 12.

Matth. c. 26, v. 71 et seq. : *Exeunte autem illo (Petro) januam, videt eum alia ancilla, et ait his qui erant ibi : Et hic erat eum Jesus Nazarenus.* Et iterum narrant cum januam : *Quia non novi hominem... Tunc ceperit detectari, et parere quae non novisset hominem.*

Luc. c. 4, v. 51 : *Ecce concipies in utero, et paries Filium, et vocabis nomen ejus Jesus.*

Luc. c. 2, v. 52 : *Et Jesus proficiebat septentri, et atlante, et gratia apud Deum et homines.*

Luc. c. 25, v. 4 et seq. : *Ait autem Pilatus ad principes sacerdotum et turbas : Nihil intenuo caeca in hoc homine.... Pilatus autem audiens Galileum, interrogavit ei homo Galileus esse? Pilatus... dixit ad illos... Nullam causam inveni in homini isto.*

Luc. c. 25, v. 46, 47 : *Hoc dicens (Jesus) expiravit. Videns autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens : Verè hic homo iustus erat.*

Joan. c. 1, v. 14 : *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.*

Joan. c. 7, v. 3 et seq. : *Dixerunt autem ad eum fratres ejus : Transi hinc.... Neque enim fratres ejus credebat in eum.... Ut autem ascenderint fratres ejus, tunc et ipse ascendet ad diem festum.*

Joan. c. 18, v. 17 : *Dixi ergo Petro ancilla astaria: Numquid et tu ex discipulis es homini istius?*

Joan. c. 19, v. 28 : *Postea sciens Jesus, qui omnia consummata sunt, ut consummaret Scriptura, dixit :*

Act. c. 2, v. 14, 22 : *Stans autem Petrus cum undevicim levigatis vocem suam, et locutus est eis.... Viri Israelite, audite verba haec : Jesus Nazarenus, virum approximatam a Deo in vobis.... interemistis.*

Act. c. 5, v. 27, 28 : *Interrogavit eos principes Sacerdotum, dicens.... Vultis inducere super nos sanguinem, nisi Jacobum fratrem Domini.*

Phil. c. 2, v. 7 : *Semelipsum eximoni formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habuit inventus ut homo.*

Tunc c. 2, v. 5 : *Unus enim Deus, unus et mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.*

Hebr. c. 2, v. 17 : *Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors foret, et fidelis Pontifex ad Deum, ut repropositum deficta populi.*

Hebr. c. 4, v. 15, 46, et c. 5, v. 1 : *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmatibus nostris; tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Advenimus ergo cum fiducia ad thronum gratiae, ut misericordiam consequamur, et gratiam faciemus in auxilio opportuno. Omnis namque Pontifex, ex hominibus assumptus, pro hominibus constitutus in his que sunt ad Deum.*

#### CAPUT XXVII.

##### JESUS FRATER HOMINUM.

Psalm. 21, v. 25 : *Narrabo nomen tuum fratribus meis : in medio Ecclesie laudabo te.*

Psalm. 68, v. 9 : *Extremus factus sum fratribus meis, et peregrinus filius matris meae.*

Matth. c. 12, v. 48 et seq. : *At ipse respondens dicens sibi, ait : Quo est mater mea, et qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit : Ecce mater mea, et fratres mei;* quicunque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in celis est, ipse meus frater, et soror, et mater est. Et Marc. c. 5, v. 31 et seq., et Luke c. 8, v. 19 et seq.

Matth. c. 25, v. 40 : *Et respondens Rex dicit illis : Ame dico vobis, quoniam fecisti uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.*

Matth. c. 28, v. 10 : *Tunc ait illis Jesus : Nolite timere ite, ministrare fratribus meis, ut eam in Galileam, ubi me videbunt.*

Joan. c. 20, v. 17 : *Dicit et Jesus : Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum; vade ad fratres meos.*

Rom. c. 8, v. 16, 17 : *Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei; si autem filii, et herodes, herodes quidem Dei, coheredes auctoritatis Christi.*

Hebr. c. 2, v. 11 et seq. : *Qui enim sanctificat, et qui sanctificatur, ex uno omnes. Propter quem cansem non confunditur fratres eos vocare, dicens : Nuntiatio nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesie laudabo te.... Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors foret, et fidelis Pontifex ad Deum, ut repropositum deficta populi.*

#### CAPUT XXVIII.

##### JESUS SACERDOTIS.

Psalm. 48, v. 8 : *Dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem: propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo latitiae præ consortibus tuis.*

Cor. c. 15, v. 47 : *Primus homo de terra, terrenus; secundus homo de celo, celestis.*

Gal. c. 1, v. 19 : *Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini.*

Phil. c. 2, v. 7 : *Semelipsum eximoni formam servi*

*accipiens, in similitudinem hominum factus, et habuit*

*inventus ut homo.*

Tunc c. 2, v. 5 : *Unus enim Deus, unus et mediator*

*Dei et hominum homo Christus Jesus.*

#### VETERIS TESTAMENTI CUM NOVO PARALLELISMUS.

ac revera esse Iesum Dominum facile vincimus. Triplex enim hominum genus inter Hebreos uniconis extremis consecrabitur, Sacerdotes, Reges et Prophetæ. Ut utramque saltem dignitatem Sacerdotis ac Regis gressit Melchisedech, rex Salem, et Dei altissimi sacerdos : gressit utramque et Jesus, rex justitiae et pacis, aeternus Pontifex, semper vivens ad interpellandum pro nobis (Hebr. c. 7, v. 25); gressit et propheticam præterea, ut suo docebimus loco; proindequo verò Christus est sive Messias, Uncus videlicet, non oleo illo de arboribus expresso, sed oleo latitiae, cùm nimis gratia et virtute. Spiritus sancti natura ejus humana perfundetur; quod et ipse de se predicit apud Iosiam cap. 61 : *Spiritus Domini super me, eò quod unixerit Dominus me.* Egregie hoc argumentum prosequitur Eusebius non uno loco. *Cautum erat, inquit, Judeorum legibus, ne quis sine unctione sacerdotium geret; quamobrem et sacerdotes dicebant Christi. Quem ergo sacerdotem Psalmus declarat, unctione fuisse necessaria est. Tum subiect, juxta doctrinam capite octavo Epistole ad Hebreos traditam, unctionem illam Aaronis à Mose administratam, secundum exemplar ipsi in monte monstratum, figuram fuisse unctionis Christi, ipsumque Aaronom *exinde et exinde* sacerdotum fuisse, typum videlicet ac simulacrum veri sacerdotis Christi, Fili Dei, qui in celo Patri assidet. Cum autem Philo in libro de Nomina, et in libro de Exulibus, Primumgenitum Verbum Dei esse Pontificem, consentit popularium suorum doctrine, qui Filium Dei et Verbum Dei fore Messiam credunt, Messiam autem sacerdotem; atque id in Psalmo centesimo non significatum esse arbitrantur. Ceterum notabile est, quod in Midrasch Thehilim legitur, sacerdotii dignitatem ab Israelitis propriæ peccata ablatam, ad gentes fuisse translatam. Quæ re et genitum suam reprobata, et vocatos esse à Deo ethnicos, proindequo et Christum iam venisse faturer. Messiam quippe vocationis genitum auctorem suis hic sepè probatur locis.*

#### CAPUT XXIX.

##### JESUS PROPHETA.

Deut. c. 18, v. 15 et seq. : *Prophetam de gente tua, et de fratribus tuis sicut me, suscitabat tibi Dominus Deus tuus; ipsum audies.... Et ait Dominus mihi : Benedicta omnia sunt locuti : Propheta suscitabat eis de medio fratrum tuorum, et similiter eis; et ponam verba mea in ore ejus, loqueretur ad eos omnia quæ præcepero illi; qui autem verba ejus, que loquerat in nomine meo, audire soluerit, ego sitor existam.*

1 Mach. c. 44, v. 41 : *Iudovi et sacerdotes eorum consenserunt eum esse dicem suum et summum Sacerdotem in aeternum, donec surget Propheta fidelis.*

Matth. c. 10, v. 16 et seq. : *Ecce ego mitto vos, sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbe. Gavete autem ab hominibus : tradent enim vos in concilios, et in Synagogis nisi flagellabunt vos; et ad præsides et ad reges ducenti non propter me, in testimonium illis et gentibus.... Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium; et in-*

#### CAPUT XXX.

##### JESUS PROPHETA.

Psalm. 109, v. 4 : *Juravit Dominus, et non penitit;*

*Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.*

Hebr. c. 2, v. 17 : *Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors foret, et fidelis Pontifex ad Deum, ut repropositum deficta populi.*

#### CAPUT XXXI.

##### JESUS SACERDOTIS.

Hebr. cap. 5, v. 1 : *Considerate Apostolum et Pontificem confessionis nostra Jesum.*

surgent filii in parentes, et morte eos afficiunt; et eritis odio omnibus propter nomen meum. Et Marc. c. 15, v. 9; Luc. c. 12, v. 11, et c. 21, v. 16.

Math. c. 12, v. 53, 40: Qui respondens ait illis: Generatio mala et adultera signum querit, et signum non dubitum est, nisi signum Iona Prophetæ. Sicut enim fuit Jonas in ventre celli tribus diebus et tribus noctibus, sic erit Filius hominis in corde terra tribus diebus et tribus noctibus.

Math. c. 15, v. 57: Et scandalizabantur in eo. Jesus ceterum dicit eis: Non es Prophetæ sine honore, nisi in patria sua, et in domo sua. Et Marc. c. 6, v. 4; Luc. c. 4, v. 24; Joan. c. 4, v. 44.

Math. c. 16, v. 21 et seq.: Exinde caput Jesus ostendere Discipulis suis quia oportet eum ire Jerosolimam, et multa pati a Senioribus et Scribis a Principibus Sacerdotum, et occidi, et tertii dies resurgere. Et

Math. c. 17, v. 21, 22, et c. 20, v. 17 et seq., et c. 21, v. 55 et seq.; Marc. c. 8, v. 31, et c. 9, v. 30, et c. 10, v. 52 et seq., et c. 15, v. 1 et seq. Luc. c. 9, v. 22, et c. 17, v. 25, et c. 18, v. 31, 52, et c. 20, v. 9 et seq., et c. 24, v. 7. Joan. c. 2, v. 19 et seq., et c. 3, v. 14, et c. 8, v. 28, et c. 12, v. 52, 35.

Math. c. 21, v. 11: Populi autem dicebant: Hic est Jesus propheta à Nazareth Galileæ.

Math. c. 21, v. 45 et seq.: Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, dabatur genti facienti fructus ipsius... Et querentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam habebant. Et Joan. c. 14, v. 12, et c. 16, v. 23.

Luc. c. 7, v. 16: Accipit autem omnes timor, et magnificant Deum dicentes: Quia Prophetæ magnus surrexit in nobis.

Luc. c. 7, v. 59: Videns autem Phariseus qui vocaverat eum, ait intrâ et dicens: Hic si esset Prophetæ, sciret utique quis et qualis est mulier quae tangit eum.

Luc. c. 13, v. 33: Verumtamen oportet me hodie, et cras, et sequenti die ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Ierusalem.

Luc. c. 19, v. 41 et seq.: Ut et appropinquavit, videns civitatem florit super illum dicens: Quia si cognovissem et tu, et quidem in hunc die tuum, que ad pacem tui, nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis. Quia videns dies in te, et circumdabunt te iniurî tu vello, et circumdabunt te, et conangustabunt te undique: et ad terram prostrant te, et filios tuos qui in te sunt; et non relinquent in te lapidem super lapidem, è quod non cognoveris tempus visitationis tuae. Et Luc. c. 21, v. 20. Math. c. 24, v. 15. Marc. c. 15, v. 4.

Luc. c. 24, v. 19: De Jesu Nazarenio, qui fuit vir propheta.

Joan. c. 4, v. 45: Invenit Philippus Nathanael, et dixi ei: Quem scriptis Moyses in Lege, et Prophetæ, invenimus Iesum filium Joseph à Nazaret.

Joan. c. 4, v. 19: Dicit ei mulier: Domine, video quia Prophetæ es tu.

Joan. c. 8, v. 45: Ego veni in nomine Patris mei; et non accipias me: si alius venerit in nomine suo, illum accipies.

Joan. c. 6, v. 45: Illi ergo homines cum viderunt quod Jesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè Prophetæ, qui venturus est in mundum.

Joan. c. 6, v. 71, 72: Respondit ei Jesus: Nonne ego vos duodecim elegi, et ex vobis unus diabolus est? Dicebat autem Iudas Simonis Iscariolem; hic enim erat traditoris cum, cum esset unus ex duodecim.

cum virtute multâ et maiestate. Et mittet Angelos suos cum tubâ et voce magna; et congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à summis celorum, usque ad terminos eorum. Et Marc. c. 15, v. 1 et seq. Luc. c. 17, v. 20 et seq.; et c. 21, v. 5 et seq.

Math. c. 26, v. 45: Amen dico vobis, ubicumque predicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dictum et quod hoc fecit in memoriam ejus. Et Math. c. 22, v. 14. Marc. c. 15, v. 10.

Math. c. 26, v. 51 et seq.: Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalizati patimini in me in istâ nocte.... Postquam autem resurrexero, praecedam vos in Galileam, et multa pati a Senioribus et Scribis a Principibus Sacerdotum, et occidi, et tertii dies resurgere. Et

Math. c. 17, v. 21, 22, et c. 20, v. 17 et seq., et c. 21, v. 55 et seq.; Marc. c. 8, v. 31, et c. 9, v. 30, et c. 10, v. 52 et seq., et c. 15, v. 1 et seq. Luc. c. 9, v. 22, et c. 17, v. 25, et c. 18, v. 31, 52, et c. 20, v. 9 et seq., et c. 24, v. 7. Joan. c. 2, v. 19 et seq., et c. 3, v. 14, et c. 8, v. 28, et c. 12, v. 52, 35.

Math. c. 21, v. 11: Populi autem dicebant: Hic est Jesus propheta à Nazareth Galileæ.

Math. c. 21, v. 45 et seq.: Ideo dico vobis, quia auferetur à vobis regnum Dei, dabatur genti facienti fructus ipsius... Et querentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam habebant.

Math. c. 24, v. 4 et seq.: Et egressus Jesus de templo ibat. Et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei adiunctiones templi. Ipsi autem respondens dixit illis: Videatis haec omnia? Amen dico vobis, non reclineretur haec lapis super lapidem qui non destruetur. Sedente autem eo super montem Olivæ, accesserunt ad eum discipuli secreta dicens: Discobit quando haec cernem, et quod signum aduentus tui, et consummacionis secutæ. Et respondens Jesus dicit eis: Videate ne quis vos seducat; multum enim venient in nomine meo dicentes: Ego sum Christus, et multos seducunt. Audiri enim estis prælia, et opiniones prædiorum... consurget enim gens in gemitu, et regnum in regnum, et erunt pestilencia, et famæ, et terra motus per loca. Hoc autem initio sicut dolorum. Tunc tradent vos in tribulationem, et occident vos, et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabunt multi, et invicem tradent, et odio habebunt invicem, et erunt Pseudoprophetæ surgent et seducunt multos... Et praedicabitur hoc Evangelium regni in universo orbe, in testimonianum omnibus gentibus, et tunc venient consummatio... Erit tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fuit... Surgent Pseudochristi et Pseudoprophetæ, et dabunt signa magna et prodigia, ita ut in errorem inducentur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prædicti vobis. Statim autem post tribulationem diuum illorum sol obscurabitur, et luna non dabit lumen suum, et stellæ cadent de celo, et virtutes celorum commovebuntur. Et tunc parabit signum Filiū hominis in celo, et tunc plangent omnes tribus terræ, et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli

Joan. c. 1, v. 40: Ex illâ ergo turbâ, cum audissent nos sermones ejus, dicebant: Ille est verè Prophetæ.

Joan. c. 9, v. 47: Dicunt ergo cœco iterum: Tu quid dicas de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dicit: Quis propheta es?

Joan. c. 10, v. 46: Et aliis oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas aportem te adducere; et vocem meam audiunt, et si fecerit unum ovile, et unum pastor.

Joan. c. 13, v. 19: Amodo dies vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis quia ego sum.

Joan. c. 16, v. 16: Modicum, et jam non videbitis me; et iterum modicum, et videbitis me, quia vado ad Patrem.

Joan. c. 16, v. 20 et seq.: Amen, amen dico vobis, quia plorabitis et flabitis vos, mundus autem gaudebit; vos autem contristabimini; sed tristitia vestra veretur in gaudium.... In mundo pressuræ habebitis; sed confidite, ego vici mundum.

Joan. c. 18, v. 52: Ut sermo Jesu impleretur quem dixi, significans quid morte esset morituras.

Joan. c. 21, v. 17, 18: Dicit ei: Pasce oves meas. Amen, amen dico tibi, cum essem junior, cingebas te, et ambulabas ubi volebas; cum autem senioris, extendes manus tuas, et alias te cingebas, et ducas quia tu non vis. Hoc autem dixi, significans quid morte clarificatus essem Deum.

Act. c. 1, v. 8: Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem, et in Judeâ et Samaria, et usque ad ultimum terræ.

Act. c. 5, v. 21 et seq.: Quem oportet quidem eam suscipere usque in tempora restorationis omnium, quæ locutus est Deus per os sanctorum suorum a ecclœ Prophætarum. Moyes quidem dixit: «Quoniam Prophætæ suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris; tanquam me ipsius audiens, juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis; erit autem, omnis anima qua non audierit Prophætan illum, exterminator de plebe.» Et Act. c. 7, v. 57.

Inter Messie virtutes, propheticam facultatem non postremane recensent Thalmidus. Quin et futurum perhibent ut Messias de odore vinci nequam a probo secernere possit et intromiscere. Atqui facultate hac prophætica florisse Jesum in ethnici quidem inficiunt sunt. Fassus est id quidem Phlegon Trallianus in Chronicis, teste Origenes contrâ Celsum. Sed quid testimonium pugnare attingit, cum nos plerasque Jesu prophætias, ab Evangelistis memoria proditas, et hoc capite à me expositas, in exoticis historiis, Evangelio recentioribus, eventu comprobatis fuisse legamus? Cum autem initio operis hujus prophæticam facultatem a Deo solo esse, tanquam axioma vulgo receptum ac confessum sumpersumus, sequitur Christianum Jesum a Deo afflatum ac veracem fuisse. Atqui se ipse Messiam dixit; unde sequitur verè Messiam fuisse.

CAPUT XXX.

PROPHETÆ POST JESUM DESITAE.

Dan. c. 9, v. 24: Septuaginta hebdomades abbrevia-

te sunt super populum tuum, et super urbem sanctam tuam, ut consummatæ prævaricatio, et finem accipiat peccatum, et delectat iniquitas, et adducatur justitia sempererna, et implatur visio et prophætia, et tangatur Sanctus sanctorum.

Matth. c. 14, v. 15: Omnes enim Prophetæ et Lex usque ad Joannem prophætaverunt. Et Luc. c. 16, v. 16.

De prophætis hic agimus, adventus Christi preannuntiis. Vaticinia protulisse Agabum, et quatuor virginis Philippi filias, Apostolorum Acta referunt. Quid aliud esse dicas Apocalypsin Joannis, quam futurorum predictions? Quando ergo dicitur, inquit Hieronymus, omnes Prophetæ et Lex usque ad Joannem prophætaverunt, Christi tempus ostenditur, ut quem illi dixerunt esse venturum, Joannes venisse ostenderet (Hier. in Matth. 11).

### CAPUT XXXI.

JESUS PASTOR.

Psalm. 94, v. 7: Ipse est Dominus Deus noster, et nos populus pascue ejus, et oves manus ejus.

Isa. c. 40, v. 10, 11: Ecce Dominus Deus in fortitudine veniet, et brachium ejus dominabitur; ecce merces ejus cum eo, et opus illius coram illo. Sic ut pastor gregem suum pascet; in brachio suo congregabit agnos, et in sinu suo levabit, fatas ipse portabit.

Isa. c. 55, v. 6: Omnes nos quasi oves erravimus; unusquisque in viam suam declinavit, et posuit Dominus in eo initia punitam nostram.

Jerom. c. 51, v. 10: Qui dispersit Israel, congregabit eum; et custodiet eum, sicut pastor gregem suum.

Ezech. c. 54, v. 41 et seq.: Hoc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oves meas, et visitabo eas; sicut visitat pastor gregem suum, in die quando fuerit in medio ovis suorum dissipatarum, sic visitabo oves meas, et liberabo eos de omnibus locis, in quibus disperse fuerint in die nubis et calamis, et educabo eas de populis, et congregabo eas de terris, et inducam eas in terram suam, et pascam eas in montibus Israel, in rivis, et in cunctis sedibus terra. In pascuis uberrimis pascam eas, et in montibus excelsis Israel erunt pascua carum; ibi requiescent in herbis viridis, et in pascuis pinguis pascutæ super montes Israel. Ego pascam oves meas, et ego accubare faciam, dicit Dominus Deus... Salvabo gregem meum, et non erit altrius in rapinam, et iudicium inter pecus et pecus. Et suscitabo super eas pastorem unum, qui pascat eas seruum meum David; et ipse pascet eas, et ipse erit eis in pastorem.

Ezech. c. 57, v. 24: Et servus meus David rex super eos, et pastor unus erit omnibus eorum.

Mich. c. 2, v. 12: In unum conducam reliquias Israel, pariter ponam illam quasi gregem in ovili, quasi pecus in medio caularum tunnularibantur à multitudine hominum.

Zach. c. 13, v. 7: Frumenta, susciare super pastorem meum, et super virum coherentem ovi, dicit Dominus exercitum; percutere pastorem, et disperserunt oves.

Matth. c. 25, v. 32, 33: Coagreabuntur ante eum

omnes gentes, et separabat eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis; et statut oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris.

Math. c. 26, v. 51: Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me istâ nocte. Scriptum est enim: t Percutiam pastorem, et dispergantur oves gre- gis. Et Marc. c. 44, v. 27.

Joan. c. 10, v. 41 et seq.: Ego sum pastor bonus. Bonus pastor animam suam dat pro oibua suis; mercenarius autem qui non est pastor, cuius non sunt oves proprie, videt lupum venientem, et dimittit oves, et fugit; et lupus rapit, et dispergit oves; mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, et non pertinet ad eum de oibua.

Ego sum pastor bonus, et cognosco oibas, et cognoscunt me mee. Sicut nōs mi Pater, et ego agnoscus Pa- trem, et animam meam pon pro oibua meis. Et alii oves habeo, quae non sunt ex hoc oibili; et illas oportet me adducere, et vocare meam audient, et fieri unum oibile et unus pastor.

Hebr. c. 15, v. 20: Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum oibum in sanguine Testa- menti aeterni, Dominum nostrum Iesum Christum, aptet vos in omni bono.

4 Petr. c. 2, v. 25: Eratis nunc sicut oves errantes, sed conversi estis nunc ad pastorem et episcopum anima- rum vestrum.

4 Petr. c. 5, v. 4: Cum apparuerit princeps pasto- rum, percipiet immarcescibilem gloria coronam.

#### CAPUT XXXII.

ANGELI MISTRANT JESU.

Psalm. 96, v. 8: Adorato eum, omnes Angeli ejus. Psalm. 105, v. 4: Qui facis Angelos tuos spiritus, et ministros tuos ignem urentem.

Matth. c. 4, v. 11: Et ecce Angeli accesserunt, et mi- nistrabant ei. Et Marc. c. 1, v. 15.

Luc. c. 2, v. 10 et seq.: Et dixit illis Angelus: No- lite timere; ecce enim evangelio vobis gaudium magnum, quod erit omnibus populo; quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus, in civitate David.... Et subito facta est cum Angelis multitudine militis coelestis, laudantium Deum, et dicentium: Gloria in altissimis Deo, et in terra pax hominibus bona voluntatis.

Joan. c. 1, v. 51: Et dicit ei: Amen, amen dico vo- bis, videbitis celum apertum, et Angelos Dei ascendentis et descendentes super Filium hominis.

Hebr. c. 1, v. 6, 7: Et cùm seruam introduxit primogenitum in orbem terra, dicit: Et adorant eum omnes Angeli Dei; et ad Angelos quidem dicit: Qui facit An- gelos suos spiritus, et ministros suos flammam ignis.

1 Petr. c. 5, v. 22: Profectus in colum, subiectus sibi Angelis, et Potestatibus et Virtutibus.

Apc. c. 5, v. 11, 12: Et vidi, et adiui vocem An- gelorum multorum in circuitu Throni, et animalium, et seniorum, et erat numerus corum milia militum, dicen- tium voce magna: Dignus est Agnus qui occisus est, accipere virtutem et dominitatem, et sapientiam, et for-

titudinem, et honorum, et gloriam, et benedictionem.

#### CAPUT XXXIII.

JESUS VENIT IN GALILEAM ET CAPHARNAUM.

Isa. c. 9, v. 1, 2: Primo tempore alleviata est terra Zabolon, et terra Nephthalim; et novissimo aggravata es via maris trans Jordani Galilee gentium: populus qui habitat in tenebris vidi lucem magnam, habitanti- bus in regione umbras mortis, lux orta est eis.

Math. c. 4, v. 12 et seq.: Cùm autem audisset Je- sus quid Joannes traditus esset, secessit in Galileam; et relata civitate Nazareth, venit et habitavit in Capha- naum maritima, in finibus Zabolon et Nephthalim; ut adimpleretur quod dictum est per Isaian prophetam: Terra Zabolon, et terra Nephthalim, via maris trans Jordani, Galilee gentium: populus qui sedebat in tenebris vidi lucem magnam; et sedentibus in regione umbras mortis, lux orta est eis.

#### CAPUT XXXIV.

JESUS INTER HOMINES FREQUENTER VERSATUR.

Prov. c. 8, v. 51: Delicia mea esse cum filiis ho- minum.

Isa. c. 7, v. 24: Ecce Virgo concipiet, et pariet Fi- lium, et vocabit nomen ejus Emmanuel.

Isa. c. 12, v. 6: Exulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus Israel.

Bar. c. 5, v. 58: Post haec in terris vires est, et cùm hominibus conversatus est.

Soph. c. 5, v. 15: Rex Israel Dominus in medio tui, non timebis matrem ultra.

Agg. c. 2, v. 5, 6: Ego vobiscum sum, dicit Domi- nus exercituum; verbum quod pepiti vobiscum, cùm egredierintur de terra Egypti; et spiritus meus erit in me- dio vestrum; nolite timeri.

Matth. c. 1, v. 22, 25: Hoc autem totum factum est, ad impleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit, et pariet Filium, et vocabit nomen ejus Emmanuel, quod est *interpretatione: Nobiscus Deus.*

Matth. c. 28, v. 20: Ecce ego vobiscum sum omni- bus diebus, usque ad consummationem seculi.

Joan. c. 1, v. 14: Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis; et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à Patre; plenum gratiae et veritatis.

#### CAPUT XXXV.

JESUS CONCIONATOR, DOCTOR ET MAGISTER.

Psalm. 2, v. 6: Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, predicans præcep- tum ejus.

Psalm. 21, v. 23: Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio Ecclesia laudabo te.

Psalm. 59, v. 10 et seq.: Annuntiavi justitiam tuam in ecclesia magna; ecce labia mea non prohibeo; Domi- ne, tu scisti, justitiam tuam non abscondi in corde meo,

veritatem tuam et salutare tuum dixi: non abscondi mi sercordium tuum et veritatem tuam à concilio multo.

Isa. c. 2, v. 3: Ibunt populi multi, et dicent: Venite et ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vies stas, et ambulabimur in se- mittis ejus, quia de Sion exibit lex, et Verbum Domini de Jerusalem.

Isa. c. 50, v. 19, 20: Misericordia tua misericordia tu ad vocem clamoris tui; statim ut audierit respondebit tibi, et dobit vobis Dominus panera arctum, et aquam brevem, et non faciet avolare tibi ultra locum tuum, et erunt oculi tui videntes preceptum tuum.

Isa. c. 50, v. 4, 10: Dominus dedit mihi linguam eruditam, ut sciam sustentare eum qui lassus est verbo.... Quia ex vobis timens Dominum, et audiens vocem servi sui?

Isa. c. 52, v. 6, 7: Propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa, quia ego ipse qui loquebar, ecce edsum. Quiam pulchri super montes pedes an- nuntiantis et predictantes pacem, annuntiantis bonum, predictantes satutem, dicuntis Sion: Regnabit Deus tuus!

Isa. c. 53, v. 4: Ecce testem populis dedi eum, du- cem ac præceptorem gentilium.

Isa. c. 61, v. 1 et seq.: Spiritus Domini super me, quod non unixerit Dominus me; ad annuntiandum man- suetus, misit me, ut mederer contritis corda, et predica- rem captivis indulgentiam, et clausis apertione, ut pre- dicarem annun- placabilem Domino, et diem aetionis Deo nostro, ut consolare omnes lugentes.

Joel. c. 2, v. 25: Fili Sion exultate, et letamini in Domino Deo vestro, quia dedit vobis doctorem ju- stitiae.

Mich. c. 4, v. 2: Et properabunt gentes multe, et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini, et ad domum Dei Jacob, et docebit nos vies stas, et ibimus in semitis ejus; quia de Sion egredierit lex, et Verbum Domini de Jerusalem.

Nahum c. 1, v. 15: Ecce super montes pedes evan- gelizantes et annuntiantis pacem; celebra, Iudea, festi- vites tuas, et rede vota tua: quia non adjicet ultra ut pertranscat in te Belial; universus interit.

Matth. c. 4, v. 17, 25: Exinde caput Jesus predicare ei dicere: Panis noster agite, apponatur enim re- gnum celorum..... Et circubabat Jesus totam Galileam docens in Synagogis eorum, et praedicans Evangelium regni. Etc. 5, v. 1 et seq.; et c. 7, v. 29; et c. 9, v. 35. Etc. 11, v. 1. Etc. 15, v. 54. Marc. c. 1, v. 14 et seq. Et c. 1, v. 21, 22. Et c. 1, v. 58, 59, 45. Et c. 2, v. 15. Et c. 4, v. 1. Et c. 5, v. 20. Et c. 6, v. 2, 54. Et alibi seq. Et Luc. c. 4, v. 15. Et c. 5, v. 5, 17. Et c. 6, v. 6. Et alibi seq. Et Joan. c. 6, v. 60. Et c. 7, v. 14, 28. Et c. 8, v. 2, 20.

Matth. c. 8, v. 19: Et accedens unus Scriba ait illi: Magister, sequar te quocumque ieris. Et c. 12, v. 58. Et c. 19, v. 16 et alibi seq. Et Marc. c. 9, v. 16, 37, et alibi seq. Et Luc. c. 3, v. 11, et c. 7, v. 40, et alibi seq. Et Joan. c. 11, v. 2.

s. s. II.

Matt. c. 25, v. 10: Magister uester unus est christus.

Matt. c. 26, v. 55: Quotidie apud vos sedebam docens in templo. Et Marc. c. 14, v. 49. Luc. c. 19, v. 47, et c. 21, v. 57. Joan. c. 18, v. 20.

Luc. c. 2, v. 46, 47: Et factum est post triduum, in venerunt illum in templo, sedentem in medio doctorum, et audiendum illos, et interrogantem eos. Stupebant au- tem omnes qui eum audiebant super prudentiam et respon- sivis ejus.

Luc. c. 4, v. 46 et seq.: Et venit Nazareth, ubi erat nutritus, et intravit secundum consuetudinem suum die sabbati in Synagogam, et surrexit leger. Et traditus est illi liber Iesus propheta. Et ut revolevit librum, inventus locum ubi scriptum erat: Et Spiritus Domini super me, et proper quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, saepe contritus corde, predicare captivis remis- sionem, et cœcis visum, dimittere confractos in remis- sionem, predicare annum Domini acceptum, et diem retributions. Et cùm plicauerit librum, redditus mi- nistro, et sedidit. Et omnium in Synagoga oculi erant in- tentes in eum. Copia autem dicens ad illos: Quia ho- mines impleta est hæc Scriptura in auribus vestris. Et omnes testimonium illi dabant, et mirabantur in verbis gratias quæ procedebant de ore ipsius.

Luc. c. 5, v. 5: Et respondens Simon dixit illi: Prae- ceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus. Et Luc. c. 8, v. 24, 45; et c. 9, v. 33, 49; et c. 17, v. 15; et c. 21, v. 7.

Luc. c. 25, v. 5: At illi invocabat dicens: Com- monet populum, docens per universam Iudeam, à Galilæa usque nra.

Joan. c. 1, v. 38: Qui dixerunt ei: Rabbi, quod di- citur interpretatum, Magister, ubi habitat? Et c. 20, v. 26.

Joan. c. 5, v. 1, 2: Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudeorum. Hic venit ad Jesum nocte, et dixit ei: Rabbi, scimus quia deo vno- nisti, nemo enim potest hæc signa facere que tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.

Joan. c. 15, v. 13, 14: Vos vocatis me, Magister et Domine; et bene dicitis, sum eternus. Si ergo lavi pedes vestros dominus et magister; et vos debetis alter alteri lavare pedes.

Act. c. 10, v. 36: Verbum misit Deus filii Israel, annuntiant pacem per Jesum Christum; hic est omnium dominus.

Hebr. c. 2, v. 41, 42: Propter quam causam non confunditur fratres eos vocare, dicens: E Nuntiabo no- men tuum fratribus meis: in medio Ecclesia iau- ebo dabo te.

#### CAPUT XXXVI.

JESUS IN GALILEA DE DEO PRÆDICAT.

Isa. c. 9, v. 1, 2: Primo tempore alleviata est terra Zabolon, et terra Nephthalim; et novissimo aggravata es via maris trans Jordani Galilee gentium. Popu- lis qui ambulabat in tenebris vidi lucem magnam; ha- bitantibus in regione umbras mortis, lux orta est eis.

Matth. c. 4, v. 12 et seq. : Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, secessit in Galileam, et recessit civitate Nazareth venit et habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon et Nephthalim, ut adimpleretur quod dictum est per Iosiam prophetam : *Terra Zabulon, et terra Nephthalim, via maris trans Jordanem, Galilaea gentium, populus qui sedebat in tenebris, vidi lucem magnum, et sedentibus in regione umbra mortis, lux orta est eis.* Exinde corpore Jesus prædicare et dicere : *Ponitentiam agite, appropinquatur enim regnum celorum.*

Marc. c. 1, v. 14 : Postquam autem traditus est Joannes, venit Jesus in Galileam, praedicans Evangelium regni Dei.

Luc. c. 4, v. 14, 15, 31 : Et regressus est Jesus in virtute Spiritus in Galileam, et fama exiit per universum regnum de illo; et ipse docebat in synagogis eorum, et magnificabatur ab omnibus... Ita descendit in Capharnaum, civitatem Galilee, ibique docebat illis sabbatis.

Joan. c. 4, v. 43 : Post duos autem dies exiit inde, et abiit in Galileam. Ipse enim Jesus testimonium perhibuit, quia propheta in sud patrium honorem non habet. Cum ergo veniret in Galileam, excepit eum Galilaei, cum omnia vidissent quia fecerat Hierosolymis in die festo; et ipsi enim venerant ad diem festum. Venit ergo iterum in Cana Galilee, ubi fecit aquam vinum. Et alibi passim.

#### CAPUT XXXVII.

JESUS PARABOLIS INTER CONCIONANDUM ET DOCENDUM SEPTESSIME UTITUR.

Psalm. 77, v. 2 : Aperian in parabolis os meum, loquar propositiones ab initio.

Matth. c. 13, v. 3 et seq. : *Locus est eis multa in parabolis... Et accedentes discipiuli dixerunt ei : Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens ait illis... Ideo in parabolis loqueris eis, quia videntes non vident, et antidentes non audiunt, neque intelligunt... Hoc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et sine parabolis non loquebatur eis, ut impleretur quod dictum erat per Prophetam dicentem : Aperiam in parabolis os meum, et eructabo abscondita à constitutione mundi.* Et Marc. c. 4, v. 2 et seq.; et c. 12, v. 1. Luc. c. 8, v. 9, 10; et alias saep.

Joan. c. 16, v. 25, 29 : *Hoc in proverbiis locutus sum vobis. Venit hora, cum jam non in proverbiis loqueris, sed palam de Patre annuntiabo vobis... Dicunt ei discipuli ejus : Ecce nunc palam loqueris, et proverbiu nullum dicis.*

Sepagesimum septimum Psalmum ab antecedente haudquaque disjungendum esse Judei quidam tradiderunt. Atque praecedens ille Psalmus, juxta Midrasch Psalmorum, querimonia est Israelitica gentis Sponsa ad Deum Sponsum; quorum umerque in Cantico cantorum exhibetur. Sponsum vero hunc, Messiam esse fatentur iudei hebraei; proindeque consequens est eam *τηροῦσθαι*, quam ex septagesimo septi-

mo Psalmo hic afferit Matthæus, totumque adeo Psalmum, juxta Hebraeorum doctrinam ad Messiam referri.

#### CAPUT XXXVIII.

SERMONUM JESU VIS ET EFFICACIA.

Isa. c. 41, v. 4 : *Percutiet terram virgā oris sue, et spiritu labiorum surorum interfici impium.*

Isa. c. 49, v. 2 : *Posuit os meum quasi gladium acutum.*

Apoc. c. 1, v. 16 : *De ore ejus gladius utriusque parte exibat.* Et c. 2, v. 12, 16.

Apoc. c. 19, v. 15, 21 : *Et de ore ejus procedit gladius ex utr quo parte acutus, ut in ipso percurret gentes; et ipsa regat eas in virgā ferre... Et ceteri occisi sunt in gladio sedentis super eum, qui procedit de ore ipsius.*

#### CAPUT XXXIX.

JESUS MIRANDA FACINORA EDIT, ET OMNIS GENERIS LANGUORES SANAT.

Psalm. 4, v. 4 : *Et scitote quoniam mirificavit Dominus Sanctum suum.*

Psalm. 102, v. 5 : *Qui propitiatur omnibus iniuritibus tuis; qui sonat omnes infirmities tuas.*

Isa. c. 42, v. 6, 7 : *Ego Dominus dedi te in fædus populi, in lumen gentium, ut apories oculos cœorum, et edoceres de conclusione vinculum, de domo carceris sedentes in tenebris.*

Isa. c. 55, v. 4 : *Verè languores nostros ipsi tulit, et dolores nostros ipse portauit.*

Isa. c. 61, v. 1 et seq. : *Spiritus Domini super me, et quod unxerit Dominus me ad annuntiandum misericordia misit me, ut medere contritis corde, et prædicare capitis indulgentiam, et classis apertione; ut prædicarem animum pacabilem Domino, et diuina ultorius Deo nostro; ut consolare omnes lugentes; ut ponere lugentibus Sion, et darem eis coronam pro cibare, oleum gaudii pro luctu, pallium laudis pro spiritu moriorum.*

Ezech. c. 14, v. 15, 16 : *Ego pascam oves meas, et ego eas accubare faciam dicit Dominus Deus. Quod peccariorum requiramus; et quod obiectum erat, reducam; et quod contractum fuerat, alligabo; et quod infirmum fuerit, consolidabo; et quod pingue et forte, custodiab.*

Matth. c. 4, v. 23, 24 : *Et circuibat Jesus totam Galileam, docens in synagogis eorum, et praedicans Evangelium regni, et sanans omnes languores, et omnia infirmata in populo. Et abiit opinio ejus in totam Syriam, et obtulerunt ei omnes malo habentes varis lanugoribus et tormentis comprehensos, et qui daemonia habebant, et lunaticos, et pardylticos; et curavil eos. Et Matth. c. 9, v. 20 et seq., et c. 9, v. 35, et c. 11, v. 20, et c. 15, v. 22 et seq., et c. 21, v. 13. Mare. c. 1, v. 32 et seq., et c. 5, v. 2 et seq., et c. 6, v. 5, et c. 7, v. 25 et seq., et c. 7, v. 52 et seq., Luc. c. 4, v. 35 et seq., et c. 4, v. 40, 41, et c. 5, v. 18 et seq., et c. 8, v. 27 et seq., et c. 9, v. 38, et seq. et c. 11, v.*

14 et seq., et c. 15, v. 11 et seq., et c. 14, v. 2 et seq. Joan. c. 2, I et seq., et c. 4, 46 et seq., et c. 5, v. 5 et seq., et c. 6, v. 2, et sapientiam in Evangelio.

Matth. c. 8, v. 16, 17 : *Vespere autem facto obtulerunt ei multos demonum habentes, et ejiciebat spiritus verbo, et omnes male habentes curavit, ut adimpleretur quod dictum est per Iosiam prophetam dicentem : *Ipsa infirmitates nostras accepit, et exortationes nostras portavit.**

Luc. c. 4, v. 17 et seq. : *Et traditus est illi liber Isaiae propheta. Et ut recolit librum, inventus locum ubi scriptum erat : *Spiritus Domini super me; propter quod unxit me, evangelizare pauperibus miseri me, sonare contritos corde, predicare captiis remissionem et cœcis visum, dimittere contractos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum, et diem retributionis. Et canpluerunt librum, reddidit minister, et sedet. Et omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Capti autem dicere ad illos : Quia hodie implata est haec Scriptura in auribus vestris.**

Luc. c. 6, v. 18, 19 : *Qui venabantur a spiritibus inmundis, curabantur. Et omnis turbu quereretur eum tangere, quia virtus eius in illo exibat, et sanabat omnes. Et Luc. c. 7, v. 21, et c. 8, v. 45 et seq., et c. 19, v. 37.*

Joan. c. 2, v. 11 : *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilee.*

Joan. c. 2, v. 25 : *Cum autem esset Jerosolymis in Pascha in die festo, crediderunt in nomine ejus, videntes signum quod faciebat.*

Joan. c. 5, v. 2 : *Erat autem homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine, princeps Iudeorum. Hic venit ad Jesum nocte, et dixit ei : Rabbi, scimus quia à Deo venisti magister; nemo enim potest haec signa facere, que tu facis, nisi Deus cum eo.*

Joan. c. 6, v. 2 : *Sequebatur eum multitudine magna, quia videbant signa quae faciebat super his qui infirmabantur.*

Joan. c. 7, v. 31 : *Et turbu autem multi crediderunt in eum, et dicebant : Christus cum venerit, numquid plura signa faciet, quia quae hic facit?*

Joan. c. 11, v. 47 : *Collegerunt ergo Pontifices et Pharisei concilium, et dicebant : Quid faciemus, quia hic homo multa signa facit?*

Joan. c. 12, v. 37, 38 : *Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credobent in eum, ut sermo Isaiae Propheta impleretur, quem dixit : Domine, quis crediti auditu nostro? et brachium Domini, cui revelatum est?*

Joan. c. 20, v. 30 : *Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quia non sunt scripta in libro hoc.*

Act. c. 2, v. 22, 25 : *Viri Israelite, audite verba haec : *Jesum Nazarenum, virum approbatum à Deo in vobis virtutibus, et prodigiis, et signis, que fecit Deus per illum in medio vestri, sicut et vos scitis... interemeritis.**

4<sup>a</sup> Miracula Jesum edidisse, inter Judeos confessus est. Ac ne illi quidem temporibus, quibus inter eos versabatur Jesus, et prodigia edebat, rem inficiabantur; sed vel magis artibus fieri haec causabantur,

cum dicentes : *Hic non ejicit demones, nisi in Belzebub principe demoniorum;* ut est apud Matthæum ; vel id querebant fieri die sabbati, ut refert Joannes. Hoc operatum Christum nec vos diffitemini, sit Iudeus Tertullianus de miraculis Jesu, utpote qui dicebut, quod propter opera cum non lapidaretis, sed quoniam ista sabbatis faciebat. Mirabilium operum editorem fuisse Jesum diversi verbi scripsit quoque Josephus. Libro Thalmaudico Avoda Zara, et in Midrasch Coheleth, aliisque veterum Hebraeorum libris, vim venientem per nomen Jesu repressam fuisse traditur, quod et futurum Jesus prædictar. Nomini ejusdem invocatione demones expellere tentabant circumfornicis quidam Judei exorcista, Paulum salutari hæc arte morbos sanarent, et impuros spiritus abrogarent imitari conantes. Quod filius Scœva Principis Sacerdotum infeliciter cessit, cum male molestaret eos diabolus, atque his verbis incessaret : *Jesus novi, et Paulum scio; vos autem qui estis?* quod in Actis memorat Lucas. Narrant Evangelistæ, discipulus Joannis Jesum interrogantibus, estime ipse Messias à Judeis expectatus, respondisse ille : *Euntes renuntiate Joanni quem audistis et vidistis : ecce videns, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgent. Quod tantumdem erat, ac si Messiam se esse dixisset, cum ex factis à se miraculis quibus cum posset agnoscere. Quamobrem contumaciam eorum alibi dannat, qui tot perspectis prodigiis, nihil de pertinacia sua remittabant : Si opera non faciemus in eis, quia nemo alius feci, peccatum non habent, at Joan. 45, v. 24. Atqui maximam patrandorum prodigiorum facultate predidit fore Messiam, ac Mo-sé longe superiorum, ab iisidem Thalmaudis et Midrasch Coheleth traditum est. Revocaturum quoque eundem mortuos ad vitam scripsit R. Levi ben Gerzon. Quæ eum à Domino Jesu presita iudei sentient, hoc certè signo, quod illustrissimum est, Messiam hunc esse vel palam fateri, vel suspicari saltem deherunt.*

2<sup>a</sup> Ad ethimico etiam mirandorum Jesu facinorum fame pervasit. Relata ea fuisse in publicis Pilati commentariis testificatur Justinus in Apologia secunda, ad eosque illic et alii provocent : quod non fecisset utique, Christianorum causam apud imperatores agens, nisi re explorata. Julianus Apostata nihil preclarum gessisse Jesum ait, apud Cyril. lib. 6 adv. Iul. nisi quis existimat, sandus clados et cœcos atq[ue] atq[ue] demones correptos adabilitatibus obstinationibus liberasse in vinculis Bethsäid et Bethaniæ, maxima opera esse. Quod mihi stolidissime dictum videtur; quasi nihil magnum aut memorable sit, quām quod magnis sumptibus, et in magnâ hominum frequenti administratur; plusque admirabiliter insit acutis ingeniosis rationum hominum repertis, aut magnificis regum motilibus, vel exercitibus comparandis, urbibus vel extremitibus vel expugnandis, gentibus vel regondis vel domini, que omnia sunt intrâ nature artis fines, et ab hominum industria et ingenio proficiuntur, quām tis que naturæ superaret vires, que supra humanum captum posita sunt, et peculiari Dei

nunti certoq[ue] consilio geruntur; quæ verè maxima et miranda opera sunt. Longe itaque majoris potentie est mortuo vitam restituisse, quam vel *Egyptiacas* adificasse Pyramides, vel totum orbem subegisse armis, et in suas leges coegerisse. Hæc ab hominibus fieri possunt, istud à Deo solo. Muhammedani vero non solum prodigiis à Christo Jesu perpetratis adjungunt fidem, sed plerique etiam ipsi afflignant in Alcorano, que vel ex incertis auditionibus, vel quod potius reor, ex apocryphis libris à fæno ipsorum Prophæta hausta sunt.

5° Atenim quam Jesu concesserunt virtutem *Exodus*, *Judei*, in dedecus et ignominiam trahere conantur, patrum suorum secuti vestigia, qui Jesu ipsi in os obiecabant, ut dixi, ac Beelzebul demnonum principem dæmones ipsum expellere. Magno ergo fuisse causantur, *elandensis artius omnia illi perferre*, *Egyptiorum ex aliis Angelorum potentiam nomina et remotas futuras esse disciplinas*. Verba sum Arnobii idem hoc argumentum tractauit. Quanquam nec ab omnibus Judeoribus magistris dannatur ea ares, quam cabare genus esse volunt. Cabare practican appellant, quæ nec se usum diffidet R. Moses ben Nachman. In celiendis autem dictiunculis ac elementorum sacre Scripturae oculis quibusdam virtutibus consistit omne hoc, qualcumque est, artificium. Quin et ex his Jesu apud Mattheum cap. 24, verbis: *Tum si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut ille, nolite credere.* Surgent enim pseudochristi et pseudoprophetæ, et dabunt signa magna et prodigiæ, ita ut in errore inducantur, si fieri possit, etiam electi; ecce predici vobis, Judeuses quidam apud Celsum colligat ultrò confessum esse Christum Jesum se prestigiatorem esse, pseudochristum, et pseudoprophetam; quippe qui iisdem uteretur artibus, quibus qui utuntur, jure existimantur prestatigantes, pseudochristi, et pseudoprophetæ. Egregie verò calumniam hanc depelit Origenes, ostenditque hoc moniti discipulos suis presumuisse Christum, adversus eorum fraudes qui incantationibus et presagiis sibi Christi nomine arrogare vellent. Tantum verò abest, ut prodigiorum editores damnaverit Christus, ut potius miraculorum perpetrandorum facultatem discipulis suis pollicetur. Signa autem, inquit, eos qui crediderint hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicent, linguis loquentur novis, serpentes tollent, et si mortiferum quid biberint, non eis vocebit, super ægros manus imponet, et bene habebunt (Matth. c. 16). Non ergo portentifici vim averstur Christus, quæ pollebat ipse, et fore spoudebat, ut discipuli quoque sui pollerent; at eam quæ futurum sciebat, ut ad munus suum ac titulos usurpando impiori olim homines abuterentur, eam, inquam, probabat, quam ad conciliandas sibi hominum animos suis quandoque largitur Deus, quoque reformandis in melius hominum moribus adhibebat; eam repudiabat, quæ in hominum pericet, et divini cultu corruptoram, demonem auctorem habet. Eam denique jubebat admitti, quæ Mosaicæ similius esset; eam respusi quæ *Egyptiarum* incantationum.

cos defecisse. At falsitatem convincit liber Actorum, in quo et Agabus propheta, et quatuor Philippi Evangelista filia prophetes commemorantur, juxta id Joels cap. 2, quod in iisdem Actis descriptum est: *Et erit in nobiscis diesbus, dicit Dominus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii vestri, et filie vestra, et juvenes vestri visiones videbunt, et juvenes vestri sonnia sonnabunt.* Et quidem super seruos mes et super ancillas meas, in diebus illis effundam de spiritu meo, et prophetabunt. Scribit preterea Justinus adversus Tryphonem, ad suam usque statu[m] propheticæ domum in Ecclesiæ viguisse. Idem tradit frenzes lib. 5, cap. 57. Quodque majus est, scriptor quidam veteris apud Eusebium libro quinto Historie, affirmat, auctore Apostoli, propheticæ domum ad postremum usque Christi adventum in Ecclesiæ minime desitum.

5° Pervulgata est ab aliis jam obrita Rabbinorum quorundam de Christo Jesu fabula, quæ nec à nobis sileri debet. Narrant Helene regine temporibus in Hierosolymitanu[m] templo existuisse lapidem, cui olim arca imponi solitus fuerit, in eoque descriptum fuisse nomen Dei proprii elementis expressum; cuius ea erat, ut quicunque illud didicisset, omnium prodigiorum potens esset; veritus ergo Sapientes ne quis ea faculite abducatur, canes arcis porte custodes apposuerunt, qui hæc arte fuerant fabricati, ut si quis memoria mandato nomine pararet exire, magis corum territus latratus sacri nominis oblivisceretur; horum igitur gnarum Jesum descripsisse nomen in membranis, eamque vulnere deinde facto crux insuisse; sicut egressum templo, membranam extracta oblitum nomen iterum didicisse, et eis opo tot deinde prodigiosi virtutis operi edidisse. Placeat enim verò haec Judeorum confessio; non prestigio, aut incantationibus, non demonum opo, sed divini nominis virtute mirabilem Jesum patrare. Verum eque nobis narrationis hujus testem dabunt? quis lapidis hujus et descripti in eo divini nominis? quis canum euenorum latratum? an libros sacros? an Josephum, qui templum, et quidquid templo memorato dignum erat, accurate recensuit? minime sanè. Quis sacri nominis saepe insculpendi auctor fuit? an Salomon? queso eum, at quicunque rei artifex fuit, arte ipse sùus non est, et nullis miraculis inelucuit? cur non Sapientes ipsi canum arcorum fabricatores, prodigiosa virtute, in gentis sine salutem, urbis ac templi tutelam nisi sunt? Helenam illam, quæ regnante id contigisse ferunt, Adianenorum regnum fuisse sciendum est, Monobazi uxorem, Izata matrem, quæ suscepta Judeorum religione tenuit Hierosolymam, maximisque beneficis affecta gente, et clarissimis in regione excitatis monumentis, perpetuum apud eos nominis sui memoriam reliquit. Cum autem post Agrippe regis obitum, vel iisdem circiter temporibus sacros Judeorum ritus sequi instinetur, ac deinde etiam Hierosolymam sit preacta, facili intellegitur Claudio imperante hate evenisse, quod optimè vidit R. Azarias in Mœr enajim, proindeq[ue] insignem

esse Rabbiniorum *ægyptopœtias*, qui hōrum temporum sequalem Jesum faciunt. Quo etiam commenti hujus vanitas reprehenduntur, *habetur invenit*.

6° Postremò ad extenuanda Christi Jesu prodigia, alia afferuntur ab ethniciis aut impisis edita, de quibus universè dici potest, vel conficta esse et commentitia, vel magica arte, ac prestigii facta. Mirifica illa quidem Vespasiani opera, quibus exco, cuidam visum restituisse, et alium manu ægrum sanasse fertur, à subdolis *Ægyptiorum* artibus videtur profecta; inter quos acta res est. Famâ accepterant illi, fortassis à Judeis, quorum multitudine ingens erat. Alexandria, Josephum sacra quzedam oracula Vespasiano accommodasse, quemadmodum alibi diximus, que in Judeorum Messiam conveniebant. Ille ne quid in adulatoriâ arte concederent *Ægypti*, deum facere, divine virtutis opera ipsi affingendo, voluerunt, quem Judei Messiam fecerant. Cùm ergo inaudissent Jesum, qui Messias habebatur à plerisque, eorum illi oculis sputo sanasse, et claudos ac debiles morbo liberassæ, duos in eum cultum subornant, quasi ille manu, hic oculis captus esset. Tabe oculorum notum hunc fuisse scribit Tacitus in Hist. lib. 4: *qui quis notum? an Vespasianum comitibus recente illi appulsi? haudquæcumque?* sed *Ægyptius commenti artificibus, qui falso id testificabantur. Vespasianus primò irridere, aspernari, verba sumi Tacit;* quippe fraudem et palpus sentiens: *tandem vocitus adulantius in spem induci; medicis presertim rem fieri posse suadentibus, quippe fortassis concecis, cum dicentes hinc non esse ex-sam vim lumiis, et reditum, si pellerent obstinata; illi elapsos in pravum artus, si satubris vis adhucbeatur, posse integrari. Agnoscas, lector, simulato morbos, quales illi sunt mendicorum æruscatorum, qui ad mendicandum miseritatem agrorum habuit sese compununt. Re intellectu, Vespasianus falsis morbis falsam medicinam adhibuit, alterius calcata manu, inspetatis alterius oculis. Ergo mirabile non est quod addit Tacitus: Utrumque qui interfuderit nunc quoque memorant, postquam nullum mendacis pretium. Rem geri visum fuisse non negamus, gestam fuisse negamus. Alium præterea dolum imperatori instruxerunt. Serapeum adomiti viis ponit tergum adessas Basilides, unus è primis *Ægyptiorum*, qui tunc morbo impeditus octoginta millioni itineri aberat. Nempe hominem aliqui corporis filo Basilidis consilitem in fanum elam inductum imperatori admovent, ut ex Basilidis nomine regni omen caperet, visumque statim subducant. At de Christo Iesu similis strophiæ fuesque suspicari non possumus; nam quis viro tenui et obscuri ad fraudem, minime subscrive in animum induxisset? quis fallacie fructus? quæna facili à magistris suspicio- sis ac invidis, et Jesus exosis fraus omnis reiecta fuisset! An in hymnibus valetudinis incerte ac dubia? an in ecclesiis, quibus non exesa esset vis luminis? in eo, in eo quem captum esse oculis ab ipso ortu parentes, vicini, populus universus sciebat, in mortuo jam fente. Igitur non Judei, non ethnici miraculi Jesu fidem derogare audent,*

Simili arte febre laborantem Adrianum, et vita per Lesum, ac manus suis inferre volentem aggressus est Antoninus; mulierem induxit, quem soennis monitam se diceret brevi convallitum Adrianum, atque id imperatori remunidare jussim, quod cum non fecisset, esse cecatum; iterum deinde jussam esse cadem facere, et genua ipsius osculari; quod si fecisset, vi sum esse recipuram; paruit dominum illam, et oculos aqua, quo in fano erat, ablutos recepisse se fuxit. Subornavit Antonius et Pammontium quendam, ex eum natum, qui fabricentem Adriani tangenter; quod facto sanatum utrumque, his commemoratus subjicit. Spartanus, Adr. cap. 25: Quoniam Marins Maximus homo per simulationem facta commemeraret. Quibus opportune memnor, quid de supposititiis his Adrian miraculis astimare debeamus; quid quid et hominum quorundam ea est *exagatio*, seu potius *inexactio*, ut certos aliquos morbos contactu sanare possint: quale est quod de Hiberno quodam et litteris et sermone multorum nuper ad nos ex Anglia perlatus est; et quod de Pyrrho narrat Plutarcius, splene negros sanasse, pede dextro visceribus supinorum leviter impresso. At non certos aliquos, verum omnis generis languores Jesus Domini sanavit.

## CAPUT XL.

JESUS CECIS VISION RESTITUIT.

Psalm. 145, v. 8: Dominus illuminat cacos.

Isa. c. 29, v. 18: Et audient in die illa surdi verba libri, et de teneris et caligine oculi cecorum videbant.

Isa. cap. 55, v. 4, 5: Deus ipse veniet, et salvabit eos; tunc operientur oculi cecorum.

Isa. c. 42, v. 6, 7: Et dedi te in fardus populi, in lacrimas gentium, ut operies oculos cecorum.

Isa. cap. 43, v. 16 et seq.: Et ducam cacos in viam quam nesciunt, et in semitis quas ignoraverunt ambulare eos faciun; ponam tenebras cortam eis in lucem, et prava in recta.... Surdi, audite, et ceci, intuemini ad videndum.

Matth. c. 9, v. 7 et seq.: Et transiuncte inde Jesus, secuti sunt eum duo ceci, clamantes et dicentes: Misere re nostri, fili David. Cum autem venisset dominum, accesserunt ad eum ceci; et dicit eis Jesus: Creditis quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Utique, Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Scundum fidem vestram fiat vobis. Et aperte sunt oculi eorum. Et Matth. c. 20, v. 50. Marc. c. 10, v. 46 et seq. Luc. c. 18, v. 55 et seq.

Matth. c. 44, v. 4, 5: Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni que audistis et vidistis: ceci vident, et alios multos; et projecterunt eos ad pedes ejus; et vident. Et Luc. c. 7, v. 48 et seq.

Matth. c. 12, v. 22: Tunc oblatus est ei demnonium nabens, cacos et mutus, et curavit eum, ita ut loqueretur et videret. Et Luc. c. 11, v. 4.

Matth. c. 45, v. 50, 51: Et accesserunt ad eum turba multi, habentes secum mutos, cacos, claudos, debiles, et alios multos; et projecterunt eos ad pedes ejus, et cu-

ravit eos, ita ut turba mirarentur videntes mutos mutos, claudos ambulantes, cacos videntes.

Matth. c. 21, v. 14: Et accesserunt ad eum ceci et claudi in templo, et sanavit eos.

Marc. c. 8, v. 22 et seq.: Et veniunt Bethsidae, et adducunt ei cacos, et rogabant eum ut illum tangenter; et apprehensus manu ceci eduxit eum extra vicem; et expulsus in cedros ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum si quid videtur; et aspiciebat ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, et copit videre; et restituit est, ita ut clare videtur omnia.

Lue. c. 4, v. 17 et seq.: Et tradidit est illi liber Iosephus prophetar; et ut revolutum librum, inventum locum ubi scriptum erat: *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me; evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, predicare captiuis remissionem, et ceciis visionem.* .... Copit autem dicere ad illos: Quia hodie impelta est hec scriptura in auribus vestris.

Lue. c. 7, v. 21: In ipsa autem horâ multos curavit a languoribus et plagiis, et spiritibus malis, et caciis multis donavit eum.

Joan. c. 9, v. 6, 7: Hoc cum dixisset, expulit in terram, et fecit lumen ex sputo, et linxit lumen super oculos ejus, et dixit ei: Vade et lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Misses.) Abiit ergo, et lavit, et videt visionem.

Joan. c. 10, v. 21: Alii dicebant: hoc verba non sunt demnonum habentis. Numquid demnonium potest caco rum oculos aperire?

Joan. c. 11, v. 57: Quidam autem ex ipsis dixerunt: Non poterat hic, qui aperuit oculos ceci nati, facere ut hic non moreretur?

## CAPUT XLII.

JESUS SORDORUM AURES APERIT.

Isa. c. 29, v. 18: Et audient in die illa surdi verba libri, et de teneris et caligine oculi cecorum videbant.

Isa. c. 55, v. 4, 5: Deus ipse veniet, et salvabit vos; tunc operientur oculi cecorum, et aures sordorum patibunt.

Isa. c. 42, v. 1: Surdi, audite, et ceci, intuemini ad videndum.

Matth. c. 44, v. 4, 5: Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni que audistis et vidistis: ceci vident, claudi ambulantes, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgent. Et Luc. c. 7, v. 22.

Marc. c. 7, v. 32 et seq.: Et adducunt ei surdum mutum, et deprecabantur cum ut imponeat illi manum.

Et apprehendens eum de turbâ seorsim, misit digitos suos in auriculas ejus; et expulsus tetigit linguum ejus; et suspicens in cuthum ingemuit, et ait illi: Ephphatha, quod est: Adaperire; et statim aperae sunt aures ejus, et solutum est vinculum lingue ejus, et loquebatur recte.

Marc. c. 9, v. 24: Et cum videret Jesus concurren tem turbam, communicians est spiritu immundo, dicens illi: Surde et mute spiritus, ego principio tibi, exi ab eo, et amplius ne intrucas in eum. Et exclamans, et multum discerpens eum, exi ab eo.

Matth. c. 21, v. 14: Et accesserunt ad eum ceci et claudi in templo, et sanavit eos.

## VETERIS TESTAMENTI CUM NOVO PARALLELISMUS.

et amplius ne introeas in eum; et exclamans, et multum discerpens eum exi ab eo.

## CAPUT XLIII.

JESUS MUTORUM LINGUAM SOLVIT.

Sap. c. 10, v. 21: Sapientia aperuit os mutorum, et linguis infanticum fecit disertas.

Isa. c. 35, v. 4, 6: Deus ipse veniet, et salvabit eos.... Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum.

Matth. c. 9, v. 52, 53: Egressus autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, demnonium habentem; et ejecto demnonio, locutus est mutus. Et Lue. c. 41, v. 14.

Matth. c. 12, v. 22: Tunc oblatus est ei demnonium habens, coccus, et mutus; et curavit eum, ita ut loqueretur et videret.

Matth. c. 14, v. 50, 51: Et accesserunt ad eum turba multa habentes secum mutos, cacos, claudos, debiles, et alios multos, et projecterunt eos ad pedes ejus, et curavit eos; ita ut turba mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cacos videntes.

Matth. c. 9, v. 52 et seq.: Et adducunt ei surdum et mutum, et deprecabantur cum ut imponeat illi manum. Et apprehendens eum de turbâ seorsim, misit digitos suos in auriculas ejus; et expulsus tetigit linguum ejus, et suspicens in cuthum ingemuit, et ait illi: Ephphatha, quod est: Adaperire; et statim aperae sunt aures ejus, et solutum est vinculum lingue ejus, et loquebatur recte.

Matth. c. 4, v. 18 et seq.: Ecce Princeps unus accessit, et adorabat eum dicens: Domine, filia mea modis defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam et vive.... Et cum ejecisset esset turba, intravit et tenet manum ejus, et surrexit puella. Et Marc. c. 9, v. 22 et seq. Luc. c. 8, v. 41 et seq.

Matth. c. 14, v. 4, 5: Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni que audistis et vidistis: ceci vident, claudi ambulantes, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgent. Et Luc. c. 7, v. 18 et seq.

Luc. c. 7, v. 12 et seq.: Cum autem appropinquaret prior civitas, ecce defunctus effervebatur, filius unicus matris sue.... et accessit et tetegit locum;.... et ait: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, et copit loqui; et dedit illum matri suo.

Joan. c. 11, v. 43, 44: Hoc cum dixisset, vox magna clamavit: Lazarus, veni foras. Et statim vrodit qui fuerat mortuus.

## CAPUT XLIV.

JESUS CECOS SANAT.

Isa. c. 55, v. 4: Confortate manus dissolutas, et genua acribia robe-ate.... Deus ipse veniet, et salvabit vos.

Matth. c. 4, v. 24: Obtulerunt ei omnes male haben-

tes variis languoribus, et tormentis comprehensos, qui demona habebant, et lunaticos, et paralyticos, et curavit eos.

Matth. c. 8, v. 5 et seq.: Cum autem introiisset Capernaum, accessit ad eum Centurius, rogans eum et diligens infanticum fecit disertas.

Isa. c. 35, v. 4, 6: Deus ipse veniet, et salvabit eos.... Tunc saliet sicut cervus claudus, et aperta erit lingua mutorum.

Matth. c. 9, v. 2 et seq.: Et ecce offerabant ei paralyticum jacentem in lectio... tunc ait paralyticu: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. Et surrexit et abiit in domum suam. Et Marc. c. 2, v. 3 et seq. Luc. c. 5, v. 18 et seq.

Join. c. 5, v. 5 et seq.: Erat autem quidam homo ibi, trignus et octo annos habens in infirmitate sub.... Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, et ambula; et statim sanus factus est homo ille, et sustulit grabatum suum, et ambulabat.

## CAPUT XLV.

JESUS MORTUOS REVOCAT AB VITAM.

Psalm. 102, v. 2 et seq.: Benedic, anima mea, Domino, et noli oblitisci omnes retributions ejus; qui proponit omnibus iniuriantibus tuis, qui senat omnes iniuriantibus tuis, qui redimit de interitu vitam tuam.

Isa. c. 26, v. 14: Vicent mortui tui, interfici mei resurgent; exergiscimini, et laudate qui habitat in palu.

Matth. c. 9, v. 18 et seq.: Ecce Princeps unus accessit, et adorabat eum dicens: Domine, filia mea modis defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam et vive.... Et cum ejecisset esset turba, intravit et tenet manum ejus, et surrexit puella. Et Marc. c. 9, v. 22 et seq. Luc. c. 8, v. 41 et seq.

Matth. c. 14, v. 4, 5: Et respondens Jesus ait illis: Euntes renuntiate Joanni que audistis et vidistis: ceci vident, claudi ambulantes, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgent. Et Luc. c. 7, v. 18 et seq.

Luc. c. 7, v. 12 et seq.: Cum autem appropinquaret prior civitas, ecce defunctus effervebatur, filius unicus matris sue.... et accessit et tetegit locum;.... et ait: Adolescens, tibi dico, surge. Et resedit qui erat mortuus, et copit loqui; et dedit illum matri suo.

Joan. c. 11, v. 43, 44: Hoc cum dixisset, vox magna clamavit: Lazarus, veni foras. Et statim vrodit qui fuerat mortuus.

## CAPUT XLVI.

JESUS ESURIENTES CIBO REPLICAT.

1 Reg. c. 2, v. 5: Famelici saturati sunt, donec steriles peperit plurimos; et quae multos habebat filios infirmata est.

Psalm. 21, v. 27: Edent pauperes, et saturantur.

Psalm. 52, v. 18, 19: Ecce oculi Domini super mecentes eum, et in eis qui sperant super misericordiam ejus, ut eruat a morte animas eorum, et alat eos in fame,